

MAAHANMUUTTAJANUORTEN SUOMEN KIELEN OPETUS PERUSASTEEN
JÄLKEISESSÄ AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA,
TYÖKOKEILUSSA JA PALKKATUKITYÖSSÄ

2015

..

Sisällysluettelo

1 ARVIOINNIN TAUSTATIEDOT	3
1.1 Arvioinnin tavoite ja laajuus.....	3
1.2 Arvioinnin kohde ja taustatiedot	3
1.3 Arviointikysymykset ja -kriteerit	4
1.4 Arvioinnin aineistot ja menetelmät	5
2 HAVAINNOT	5
2.1 Taustaa maahanmuuttajanuorista.....	5
2.2 Maahanmuuttajien suomen kielen opetus ammatillisessa koulutuksessa	8
2.3 Maahanmuuttajien ammatillisen koulutuksen ja suomen kielen opinnot yhdistävä koulutus.....	10
2.4 Avoin nuorten maahanmuuttajien koulutus	13
2.5 Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus	16
2.6 Oppisopimus ja maahanmuuttajat.....	17
2.7 Suomen kielen opetuksen kehittämiskohteet ammatillisessa koulutuksessa.....	24
2.8 Maahanmuuttajien suomen kielen opetus työkokeilussa ja palkkatukityössä	25
2.9 Kokoavat havainnot.....	33
3 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
4 TOIMENPIDE-ESITYS JA LISÄTIEDOT	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	39

..

1 ARVIOINNIN TAUSTATIEDOT

1.1 Arvioinnin tavoite ja laajuus

Arvioinnin tavoitteena oli selvittää maahanmuuttajanuorten suomen kielen opetusta perusasteen jälkeisessä ammatillisessa koulutuksessa, työkokeilussa ja palkkatukityössä kaupungin strategiaohjelman mukaisesti laaditun Maahanmuutto ja monimuotoisuus Helsingissä 2013–2016 toimenpideohjelman pohjalta. Tarkoituksena oli arvioida, ovatko toimenpiteet ja tavoitteet toteutuneet ohjelman mukaisesti.

1.2 Arvioinnin kohde ja taustatiedot

Kaupungin strategiaohjelmassa tuodaan esille toimenpiteitä maahanmuuttajien osallisuuteen, työllisyyteen, syrjäytymisen ehkäisyyn sekä yhdenvertaiseen asemaan kantaväestön kanssa. Kaupunginhallitus kehotti 20.5.2013 silloista henkilöstökeskusta laatimaan 31.3.2014 mennessä toimenpideohjelman, jossa strategian osiossa ”Kansainvälinen Helsinki – Maahanmuuttajat aktiivisina kaupunkilaisina” mainitut toimenpiteet täsmennetään ja aikataulutetaan niin, että toimenpiteiden kautta lisätään maahanmuuttajien osallisuutta ja työllisyyttä sekä pienennetään maahanmuuttajien työttömyyttä ja maahanmuuttajataustaisten nuorten syrjäytymistä.

Toimenpideohjelma käsittää 10 toimenpidekokonaisuutta ja yhteensä 33 toimenpidettä. Arvioinnin kohteeksi näistä valittiin viisi toimenpidettä jotka ovat:

1. Perustetaan nuorille ammatillisen koulutuksen ja suomen kielen opinnot yhdistävä koulutus.
2. Vakiinnutetaan avoin nuorten maahanmuuttajien koulutus.
3. Vakinaistetaan maahanmuuttajanuorten ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus.
4. Oppisopimuskoulutusta kehitetään edelleen vastaamaan maahanmuuttajien tarpeisiin.
5. Helsingin kaupungin työkokeilun ja palkkatukityön jakson ajalta maahanmuuttaja saa suomen kielen koulutusta. Kehitetään edelleen suomen kielen ja työkokeilun yhdistävää mallia.

Suomen kielen taidolla on vaikutusta työllistymiseen. Maahanmuuttajat itse pitävät työllistymistä tärkeimpänä yksittäisenä kotoutumisen osatekijänä. Suomen kansantalouden kasvulle riittävä työvoiman tarjonta on pitkällä aikavälillä välttämätön edellytys. Maahanmuuttajat voivat mahdollistaa työikäisen väestön määrän säilymisen taloudellisen hyvinvoinnin edellyttämällä tasolla.¹

¹ Maahanmuuttajien työllistyminen, työ- ja elinkeinoministeriö 6/2014.

..

Suomen väestö ikääntyy seuraavien vuosikymmenien aikana. Työikäinen väestö uhkaa tästä syystä vähentyä. Maahanmuutto voi olla ikääntyvälle Suomelle suureksi avuksi. Jos maahanmuuttajat saadaan integroitua yhteiskuntaan ja mukaan työelämään, sillä on myönteinen vaikutus kestävyysvajeeseen².

Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2013–2030 –raportin mukaan seudun vieraskielisen väestön määrä kasvaa nykyisestä 127 000:sta lähes 300 000:een ja osuus väestöstä 18 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Pääkaupunkiseudun kunnissa vieraskielisten osuus kohoaa 20–23 prosenttiin.

Edellä mainitun raportin mukaan Helsingin koko väestön ennustetaan kasvavan nykyisestä vuoteen 2030 mennessä 95 000 hengellä, ja tästä kasvusta vieraskielisen väestön osuus on lähes 78 000. Vieraskielisen väestön osuuden ennustetaan kohoavan 21 prosenttiin.

1.3 Arviointikysymykset ja -kriteerit

Arvioinnin pääkysymyksenä oli, että toteutuuko nuorten ja nuorten aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen opetus ammatillisessa koulutuksessa, työkokeilussa ja palkkatukityössä kaupungin strategiaohjelman pohjalta tehdyn Maahanmuutto ja monimuotoisuus Helsingissä 2013–2016 -toimenpideohjelman mukaisesti.

Osakysymyksinä esitetään:

1. Onko maahanmuuttajanuorille tarjolla suomen kielen opetusta ammatillisen koulutuksen, oppisopimuksen, työkokeilun ja palkkatukityön yhteydessä?
2. Onko avoin nuorten maahanmuuttajien koulutus vakiinnutettu?
3. Onko maahanmuuttajanuorten ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus valmisteilla?
4. Onko oppisopimuskoulutusta kehitetty vastaamaan maahanmuuttajien tarpeita?
5. Mitä vaikutuksia tehdyillä toimenpiteillä on ollut?

Arvioinnin pääkysymyksen sekä osakysymysten vastaamisen kriteereinä toimivat kaupungin strategiaohjelmaan pohjautuvat Maahanmuutto ja monimuotoisuus -toimenpideohjelman tavoitteet (toimenpiteet) ja niiden toteutuminen.

Toimenpideohjelmasta rajattiin ja arvioinnin kohteeksi valittiin viisi toimenpidettä, jotka keskeisimmin liittyvät maahanmuuttajien suomen kielen opetukseen ammatillisessa koulutuksessa ja työkokeilussa sekä palkkatukityössä.

² Kestävyysvajeeella tarkoitetaan julkisen talouden menojen ja tulojen epäsuhtaa pitkällä aikavälillä

..

1.4 Arvioinnin aineistot ja menetelmät

Arvioinnin aineistona käytettiin saatavilla olevaa kirjallista materiaalia kuten tutkimuksia, selvityksiä ja tilastoja. Maahanmuutto ja monimuotoisuus Helsingissä -raportti ja siinä mainitut tavoitteet (toimenpiteet) toimivat arvioinnin lähtökohtana. Arvioinnin aikana haastateltiin kaupunginkanslian elinkeino-osaston työllisyyspäällikköä ja erityissuunnittelijoita sekä tehtiin useampi kirjallinen haastattelu Stadin ammattiopiston apulaisrehtorille, oppisopimusjohtajalle sekä muille asiantuntijoille. Kaupunginkanslian elinkeino-osastolta saadut asiakaspalautteet ovat osa arviointiaineistoa.

2 HAVAINNOT

2.1 Taustaa maahanmuuttajanuorista

Maahanmuuttajataustaiset nuoret (13-29-vuotiaat) muodostavat heterogeenisen ryhmän: nuoria muuttaa Suomeen eri-ikäisinä, erilaisista lähtökohdista ja erilaisilla valmiuksilla. Maahanmuuttajataustaisten nuorten tarpeet vaihtelevat suuresti koulutus-, ohjaus ja muiden palveluiden osalta.³

On selvää, että yksi koulutuspolku ei sovi kaikille. Osalle nuorista riittäisi pelkkä suomen kielen tai tutkinnon tai sen osan täydennys. Osa tarvitsee räätälöityä ja toiminnallista kielikoulutusta. Jotkut nuorista tarvitsevat psykososiaalista kokonaisvaltaista tukea ja kiinnittymistä johonkin. Räätälöidyn koulutuspolun puuttuminen aiheuttaa väärää koulutusvalintoja ja turhaa odottelua nuorille. Koulutukseen ohjauksen näkökulmasta syntyy epäselvyyttä siitä, mihin nuoren voisi ohjata. Tämä aiheuttaa potentiaalisesti myös turhia kustannuksia.⁴

Nykyisin toisen asteen koulutusvaihtoehdot perustuvat ensisijaisesti siihen, että opiskelijalla on oppivelvollisuusiässä suoritettu peruskoulun todistus tai muuten vastaavat tiedot ja taidot. Siten niille perusopetuksen päättövaiheessa maahan tulleille nuorille, joilla ei ole perusopetuksen päättövaiheen valmiuksia ja todistusta, on haasteellista siirtyä toisen asteen opintoihin, joissa edellytetään tiettyä osaamista sekä suomen kielen hallintaa. Myös oppivelvollisuuden jälkeen yli 17-vuotiaana maahan tulleiden nuorten saattaa olla vaikeaa löytää sopivaa koulutusta. Toimeentuloon liittyvät kysymykset suuntaavat osaltaan sitä, mihin opiskelijat hakeutuvat ja missä koulutuksessa he pysyvät. Toimeentuloa koskevat säännökset ovat monimutkaistuneet, eivätkä vastaa oppivelvollisuusiän ylittäneiden nuorten tarpeita.⁵

Helsingin kaupungin työllisyydenhoidon työryhmän –loppuraportin mukaan suurin tutkintoon johtavan koulutuksen tarve jatkotyöllistymisen kannalta on ilman toisen asteen tutkintoa olevilla, joissa on paljon maahanmuuttajia. Tämä ryhmä hakeutuu koulutukseen erittäin harvoin. Koulutukseen hakeutuneiden

³ Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolut Helsingissä, 28.2.2014

⁴ Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolut Helsingissä, 28.2.2014

⁵ Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolut Helsingissä, 28.2.2014

..

määrä putoaa rajusti yli 30-vuotiaiden kohdalla. Nykytyömarkkinat huomioi-
den, näiden ihmisten pysyvämpi työllistyminen on epätodennäköistä. Tämä
asettaa erityistarpeita matalasti koulutettujen osaamisen lisäämiseen. Erilais-
ten palveluiden yhdistäminen ja yksittäistenkin palveluiden yhdistäminen kieli-
koulutukseen johtaa huomattavasti parempiin tuloksiin kuin yksittäiset palvelut
maahanmuuttajien kohdalla. Tällä perustein maahanmuuttajien palveluita olisi
pystyttävä yhdistämään entistä joustavammin suuremmiksi kokonaisuuksiksi
yksittäisten palvelujen sijasta. Näin esimerkiksi ammatti- tai kielitaitoon liittyviä
osaamisvajeita pystyttäisiin kuroma umpeen nykyistä paremmin.

Maahanmuuttajien määrä

Maahanmuuttajia on rekisteröidyn äidinkielen perusteella laskien 13 prosent-
tia Helsingin asukkaista.⁶ Ikärakenteeltaan vieraskieliset ovat nuorempia kuin
Helsingin koko väestö. Lasten ja nuorten työikäisten osuus vieraskielisessä
väestöstä on korkea. Viimeisen kymmenen vuoden aikana vieraskielisten
määrä on kasvanut Helsingissä noin 7,5 % vuodessa. Helsingin kotimaankie-
lisen työikäisen 20-64-vuotiaan väestön ennustetaan vähenevän yli 27 000
henkilöllä vuoteen 2030 mennessä. Saman ikäryhmän vieraskielisten määrän
arvioidaan kuitenkin kasvavan yli 50 000 henkilöllä, joten kokonaisuudessaan
Helsingin työikäisten määrä kasvaa.⁷

Maahanmuuttajanuoria koskevan nuorisotakuun seurantaraportin⁸ mukaan
vuodenvaihteessa 2013/2014 Helsingissä asui 16–29-vuotiaita ulkomaankan-
salaisia noin 13 000. Koko ikäluokasta tämä oli noin 10 %. Vieraskielisiä nuo-
ria oli noin 15 % samassa ikäluokassa. Yhteensä vieraskielisiä oli siis noin
20 000. Kaiken kaikkiaan ikäluokkaan 16–29-vuotiaat kuuluu Helsingissä noin
130 000 ihmistä. Muuhun maahan verrattuna maahanmuuttajia on Helsingis-
sä niin määrällisesti kuin suhteellisesti enemmän, joten se asettaa palvelujär-
jestelmälle maahanmuuttajiin liittyviä erityistarpeita. Maahanmuuttajanuorten
palveluiden toimivuus on tärkeää, jotta työllisyysastetta pystytään pitämään
maahanmuuttajien avulla järjestelmän vaatimalla tasolla.

Suurimmat vieraskieliset ryhmät⁹

Suurimmat vieraskielisten ryhmät Helsingissä toisella asteella ovat venäjä, vi-
ro ja somalia. Ammatillisessa koulutuksessa venäjän- ja vironkieliset opiskeli-
jat ovat edelleen selvänä enemmistönä vieraskielisiä.

Suurin osa ulkomailla syntyneistä helsinkiläisistä on ollut Suomessa alle 10
vuotta. Vieraskielisten osuus on kasvanut Helsingissä viime vuosina 7,5 pro-
sentin vuosivauhdilla. Nuorista 15–19-vuotiaista lähes puolet on asunut
maassa alle 5 vuotta. Tämä on merkittävää koulutuspalvelujen kehittämisen

⁶ Maahanmuutto ja monimuotoisuus Helsingissä 2013–2016 raportti.

⁷ Tietokeskus, tilastoja 31/2013, Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2013

⁸ Nuorisotakuun seurantaraportti, maahanmuuttajanuoret, 26.5.2015

⁹ Nuorisotakuun seurantaraportti, maahanmuuttajanuoret, 26.5.2015

..

kannalta. Näiden nuorten koulutukseen sijoittumiseen tuo haasteita Suomen koulutusjärjestelmä, joka perustuu yleiseen oppivelvollisuuteen sekä perusopetuksen päättötodistuksen suorittamiseen. Toisen asteen koulutuksessa edellytetään pääsääntöisesti koko yhdeksänvuotisen perusopetuksen suorittamista. Helsingin kaupunki toteuttaa osaltaan toimenpiteitä, joilla mahdollistetaan eri vaiheissa Suomeen muuttavien nuorten sijoittumista toisen asteen koulutukseen.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten ammatilliseen tutkintotavoitteiseen koulutukseen pääsy¹⁰

Lain opiskelijaksi ottamisesta ammatillisessa koulutuksessa (4/2013) mukaisesti vuodesta 2013 alkaen niiden vieraskielisten, joilla on peruskoulun tai toisen asteen tutkinto Suomesta tai jotka muulla laissa määrätyllä tavalla voivat osoittaa kielitaitonsa ei tarvitse haettaessa ammatilliseen koulutukseen tehdä kielikoetta. Tämä osaltaan helpottaa maahanmuuttajataustaisten nuorten ammatilliseen tutkintotavoitteeseen koulutukseen pääsyä.

Vuonna 2012 peruskoulun päättäneistä helsinkiläisistä 9-luokkalaisista 86 prosenttia jatkoi tutkintoon johtavaan koulutukseen saman vuoden syksyllä. Ero eri kieliryhmien välillä on ollut huomattava; suomen- ja ruotsinkielisistä jatkoi koulutukseen 89 prosenttia, muunkielisistä vain 68 prosenttia.

Maahanmuuttajat ja ammatillinen koulutus¹¹

Helsinkiläisistä 20–29-vuotiaista nuorista 20 prosenttia eli yli 21 000 ei ole suorittanut perusasteen jälkeistä tutkintoa. Näistä nuorista noin 40 prosenttia on vieraskielisiä. Tässä prosenttiosuudessa voi olla mukana myös sellaisia vieraskielisiä, jotka ovat suorittaneet tutkintoja muualla kuin Suomessa. Muualla suoritettuja tutkintoja ei Suomessa muutettaessa rekisteröidä.¹²

Ammatillinen koulutus muodostuu ammatillisista perustutkinnoista ja lisäkoulutuksena suoritettavista ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Ammatillinen koulutus on tarkoitettu sekä työelämään siirtyville nuorille että työelämässä oleville aikuisille. Ammatilliset perustutkinnot antavat laajat perusvalmiudet alan tehtäviin ja erikoistuneempaa osaamista jollakin osa-alueella. Nuoret opiskelevat yleisimmin opetussuunnitelmaperusteisissa ammatillisissa perustutkinnoissa. Aikuiset osallistuvat usein tutkintoon valmistavaan koulutukseen ja suorittavat tutkinnon näyttötutkintona.

Ammatillisen koulutuksen voi suorittaa myös oppisopimuskoulutuksena, jonka edellytyksenä on oppisopimustyöpaikka.

¹⁰ Nuorisotakuun seurantaraportti, maahanmuuttajanuoret 26.5.2015

¹¹ Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolut Helsingissä, 28.2.2014

¹² Nuorisotakuun seurantaraportti, maahanmuuttajanuoret, 26.5.2015

..

Muunkielisten opiskelijoiden määrä vaihtelee suuresti eri aloilla ja eri oppilaitoksissa. Esimerkiksi Helsingin kaupungin ylläpitämässä Stadin ammattiopistossa 16 prosenttia (1246) opiskelijoista on muunkielisiä.

Muunkielisten opiskelijoiden osuus tutkintoon johtavassa koulutuksessa

Alla olevasta taulukosta havaitaan, että muun kielisten opiskelijoiden määrät ammatillisessa koulutuksessa ovat kasvaneet vuosina 2010–2014. Määrällisesti tarkastellen muun kielisten opiskelijoiden lukumäärä on kasvanut 2 243 henkilöllä vuodesta 2010 vuoteen 2014 (69 prosenttia). Oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa oppilasmäärän kasvu on ollut 1913 (79 prosenttia) ja oppisopimuskoulutuksessa 330 (39 prosenttia).

	2010	2010	2011	2011	2012	2012	2013	2013	2014	2014
	Muun kieliset opiskelijat	Osuus kaikista opiskelijoista %	Muun kieliset opiskelijat	Osuus kaikista opiskelijoista %	Muun kieliset opiskelijat	Osuus kaikista opiskelijoista %	Muun kieliset opiskelijat	Osuus kaikista opiskelijoista %	Muun kieliset opiskelijat	Osuus kaikista opiskelijoista %
Ammatillinen koulutus yhteensä	3 272	10,0	3 859	11,1	4 094	11,8	4 420	12,6	5 515	14,6
Oppilaitosmuotoinen koulutus:	2 434	11,4	2 889	12,3	3 087	13,6	3 327	13,7	4 347	16,6
- peruskoulutus	2 020	12,8	2 297	13,8	2 509	15,3	2 676	15,7	3 620	19,3
- lisäopetus	414	7,5	592	8,7	578	9,1	651	9,1	727	9,9
Oppisopimus koulutus:	838	7,4	970	8,5	1 007	8,4	1 093	10,0	1 168	10,0
- peruskoulutus	522	12,6	643	12,3	621	14,2	691	15,6	720	14,4
- lisäopetus	316	4,4	327	5,3	386	5,1	402	6,2	448	6,7

Taulukko 1. Muunkielisten opiskelijoiden osuus tutkintoon johtavassa koulutuksessa Helsingissä sijaitsevilla ammatillisilla oppilaitoksilla v. 2010–2014.

Lähde: Vipunen (Tilastokeskus)

(Lisäopetus = ammatti- ja erikoisammattitutkintoon tähtäävä koulutus).

2.2 Maahanmuuttajien suomen kielen opetus ammatillisessa koulutuksessa

Kielikokeet

Kielikokeet järjestetään niille hakijoille, joiden äidinkieli on muu kuin opetuskieli eikä heidän kielitaitoaan ole voitu todentaa muilla tavoin. Helsingissä kaikkien muunkielisten ammatilliseen koulutukseen hakijoiden suomen kielen

taito on tähän asti testattu kielikokeella. Vuonna 2013 voimaan tuli asetus, joka tarkentaa, milloin hakijoiden kielitaitoa testataan. Jos hakijalla on peruskoulun tai lukion päättötodistus suomenkielisessä oppilaitoksessa, kielitaitoa ei enää testata. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että suurimmalle osalle hakijoista ei enää järjestetä kielitaidon testausta. Sisään päässeet ammatillisen oppilaitoksen muunkieliset opiskelijat voivat siis aloittaa opintonsa vaihtelevilla valmiuksilla, mikä lisää opetuksen tukipalveluiden tarvetta.¹³

Kielikoulutus

Ammatillisessa koulutuksessa ei varsinaisesti anneta kielikoulutusta. Ammatilliseen perustutkintoon kuuluu äidinkieltä tai suomea toisena kielenä, vieras kieli sekä toinen kotimainen kieli. Syksyllä 2015 käynnistyi Valma-koulutus, joka korvasi aiemman avoimen nuorten maahanmuuttajien koulutuksen (Mava-koulutus). Valma-koulutuksessa (ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus) opetusta annetaan näissä samoissa kielissä. Kielenopetusta ei anneta tietyllä kielitaitotasolla, vaan opiskelija opiskelee omalla kielitaitotasollaan mukautetusti tavoitteiden mukaiset sisällöt, jotka perustutkinnossa liittyvät ammattitutkinnon sisältöihin ja nivelvaiheen koulutuksessa Valma-koulutuksen sisältöihin.¹⁴

Kielitaitovaatimukset¹⁵

Syksyllä 2015 alkaneeseen Valma-koulutukseen opiskelijat valikoituivat Opetushallituksen Opintopolku-järjestelmän kautta, jossa he itse ilmoittivat kielitaitonsa tason. Opettajat kartoittivat kielitaidon vasta opintojen alussa, minkä seurauksena tällä hetkellä Valma-ryhmät ovat kielitaidoiltaan erittäin heterogeenisia.¹⁶

Ammatilliseen perustutkintoon hakevan kielitaidon taso testataan valtakunnallisella kielikokeella, jonka laatii Opetushallitus. Kokeessa vaadittava kielitaitotaso on B1.1 – B1.2 (kielitaidon tasojen kuvausasteikko liitteessä 4). Kielitaidon voi osoittaa myös keskitason YKI-testillä tai perusopetuksen päättötodistuksella. Ammatillisen koulutuksen sisällöt pitää pystyä opiskelemaan ja suorittamaan näyttökokeet suomen kielellä. Kielitaidon tavoitetta ei ole erikseen määriteltä ammatillisessa opetussuunnitelmassa.¹⁷

Mava/Valma-koulutukseen (maahanmuuttajien valmistava koulutus loppui syksyllä 2015, nykyään Valma) pyritään ottamaan tason A2.2 opiskelijoita, jotta kielitaito ehtisi vuodessa kehittyä riittävästi ammattiopintoja varten. Oppilaitokset ovat päättäneet itse opiskelijavalinnasta, joten testit ovat vaihdelleet resurssien mukaan. Stadin ammattiopisto on testannut opiskelijat yleensä sekä

¹³ Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolut Helsingissä, 28.2.2014

¹⁴ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

¹⁵ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

¹⁶ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

¹⁷ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

..

kirjallisella että suullisella testillä, jonka laativat oppilaitoksen omat suomi toisena kielenä –opettajat.¹⁸

Stadin ammattiopiston mukaan tänä päivänä lähes joka alalla korostuvat asiakaspalvelutaidot, jolloin myös kielitaidolla on suuri merkitys. Alakohtaisia eroja on siinä, kuinka vaikeaa suomen kieltä opinnoissa tarvitaan. Esimerkiksi sähköalalla tarvitaan hyvin abstrakteja käsitteitä verrattuna esimerkiksi puu-alaan. Ammattiin opiskelu vaatii usein kuitenkin vähintään B1-tason kielitaitoa, esimerkiksi lähihoitajakoulutus mielellään B2-tasoa, koska se on luonteeltaan teoreettisempaa.

Kielitaidon lisäksi kysymys erityisesti nuorten osalta on myös muista valmiuksista. Aikuisten osalta ja erityisesti heidän, joilla on jo ammatillista osaamista lähtömaastaan, kielitaitovaatimuksia tulee madaltaa ja tarjota kielen tukea työelämäympäristöissä ja ammatillisessa kontekstissa. Osaamisen tunnistamista on kehitetty tätä parantamaan. Työnantajilla on vaihtelevia odotuksia myös alojen sisällä, ehkä yleensä työnhakuvaiheessa kielitaitovaatimuksia painotetaan liikaa. Monella alalla voi työskennellä vähemmälläkin kielitaidolla, mikäli ammattitaitoa on ja itse työtehtävät sujuvat.

Suomen kielen koulutuksen järjestäjät, pätevyysvaatimukset

Stadin ammattiopistossa opiston omat opettajat opettavat suomen kieltä. Kielten opetusta ei osteta esimerkiksi yrityksiltä. Stadin ammattiopiston opettajien kelpoisuusehdot tulevat asetuksesta opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (14.12.1998/986, 14 §): Ylempi korkeakoulututkinto, 120 op tai 60 op:een opinnot opettavassa aineessa (suomen kieli) ja pedagogiset opinnot. Useimmilla suomen kielen opettajilla on lisäksi suomi toisena kielenä opinnot suoritettuina.

Asiakastyytyväisyyskyselyt¹⁹

Stadin ammattiopiston mukaan opettajat keräävät itse suullista ja kirjallista palautetta, oman opetuksensa kehittämiseksi. Varsinaisia asiakastyytyväisyyskyselyjä ei ole tehty.

2.3 Maahanmuuttajien ammatillisen koulutuksen ja suomen kielen opinnot yhdistävä koulutus

Toimenpideohjelman mukaan nuorille tulee perustaa ammatillisen koulutuksen ja suomen kielen opinnot yhdistävä koulutus. Tavoitteena on ammatillinen koulutus, jossa nuori voi suorittaa koko ammatillisen tutkinnon tai sen osia ja samalla saada ammattialakohtaisen työelämää tukevan, riittävän kielitaidon ja muut valmiudet. Koulutus olisi suunnattu oppivelvollisuusiän loppuvaiheessa

¹⁸ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

¹⁹ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 13.12.2015

..

tulleille nuorille sekä oppivelvollisuusiän ylittäneille luku- ja kirjoitustaidottomille nuorille (17–29-vuotiaille). Ohjelman mukaan tavoitteena on, että koulutuksen pilottiryhmä aloittaa koulutuksen vuonna 2016. Ohjelman mukaista toimenpidettä ei voi vielä arviointihetkellä arvioida.

Stadin ammattiopisto on kehittämässä ammatillisen koulutuksen ja suomen kielen opinnot yhdistävää koulutusta. Koulutuksen toteutus on suunnitteilla ja se tullaan käynnistämään osana nuorille turvapaikanhakijoille käynnistettävää koulutusklasteria.²⁰

Koulutus toteutetaan yhteistyössä (klusterissa) ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen (Valma) sekä aikuisten perusopetuksen ml. alkuvaiheen opinnot kanssa. Tämä mahdollistaa joustavasti yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisen. Lisäksi kehitteillä on nuorten työpajatoiminnan puitteissa nk. seinätön paja – yritys yhteistyössä. Koulutus ja valmennus toteutetaan yrityksessä ja yritys on sitoutunut tarjoamaan työkokeilun päätteeksi tuetun tutkinnon osan nuorelle oppisopimuksena.²¹

Suomen kielen opetus ammatillisessa koulutuksessa²²

Ammatillisessa koulutuksessa Stadin ammattiopistossa suomi toisena kielenä -opinnot kuuluvat yhteisiin tutkinnon osiin, ja sitä opiskellaan ammatillisen tutkintotavoitteisen koulutuksen osana. Stadin aikuisopistossa järjestetään lisäksi aikuisille suunnattua suomen kielen alkeista lähtevää suomen kielen ja ammatillisten sisältöjen yhdistävää koulutusta.²³

Stadin ammattiopiston mukaan ammatillisessa koulutuksessa annetaan suomen kielen opetusta vähintään 5 osp eli lähiopetusta noin 90 tuntia. Suurin osa opiskelee ainoastaan minimimäärän. Maksimissaan suomea voi opiskella 18 osp eli noin 320 tuntia lähiopetusta. Jokaiselle Stadin ammattiopiston opiskelijalle tehdään HOPS (henkilökohtainen opintosuunnitelma).

Toimiala:	Opiskelijoita S2	Opetustunnit S2	Ajanjakso
Hyvinvointi	113	210	8-12/2015
Palvelu ja viestintä	60	275	8-12/2015
Tekniikka ja asennus	102	540	8-12/2015
Tekniikka ja logistiikka	88	540	8-12/2015
Yhteensä	363	1565	8-12/2015

Taulukko 2. S2-opiskelijat ja S2-opetustunnit.

Lähde: Opetusvirasto, Stadin ammattiopisto

²⁰ Opetusvirasto, Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

²¹ Opetusvirasto, Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

²² Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.12.2015

²³ Opetusvirasto, nuoriso- ja aikuiskoulutuslinja, erityissuunnittelija 21.10.2015

..

Stadin ammattiopiston mukaan suomen kielen opetuksen määrässä ja riittävyudessa on alakohtaisia eroja. Keskeinen kysymys on kielen opetuksen toteuttamistapa joustavasti ammatilliseen koulutukseen ja työelämään integroiden, ei vain erillisinä S2-opintoina. Tätä joustavampaa ja toiminnallisempaa tapaa tulee lisätä kaikkiin opintoihin. Stadin ammattiopistossa on myös S2-tuettuja tutkintoon johtavia ryhmiä esimerkiksi lähihoitajan perustutkinnossa.

Stadin ammattiopiston mukaan suomen kielen opetusta pitäisi lisätä. Tällä hetkellä kaikki kielellistä tukea tarvitsevat eivät sitä saa, koska S2-tuettuja ryhmiä ei ole tarpeeksi. Tavoitteena on tutkinnon suorittaminen. Koulutuksen keskeyttämisuhka on kuitenkin lisääntynyt, koska perusopetuksesta tulevien kielitaitoa ei testata, vaan peruskoulun suorittaminen suomeksi riittää osoitukseksi kielitaidosta.

Koulutuspolut²⁴

Stadin ammattiopiston mukaan koulutuksiin siirtymissä on paljon tutkintoalakohtaisia eroja. Alojen vaatimukset ovat erilaisia. Tutkintoa edeltävistä koulutuksista ja aikuisten perusopetuksesta siirtymiä ammatilliseen koulutukseen on onnistuttu rakentamaan ja siten myös madaltamaan porrasteisuutta. Koko oppilaitoksen näkökulmasta koulutuspolkujen rakentamisessa on kehittämistä edelleen.

Stadin ammattiopistossa on järjestetty S2-tuettua tutkintotavoitteista koulutusta joissakin tutkinnoissa. Ryhmiin on otettu sellaisia opiskelijoita, jotka eivät ole läpäisseet kielikoetta, mutta joilla on riittävä kielitaito opiskella ammattiin, kunhan suomen kieleen saa tukea.

Edelleen tutkintotavoitteisessa koulutuksessa järjestetään kielikoe. Muutosta aikaisempaan on se, että kielikoe on valtakunnallinen. Esimerkiksi tänä syksynä koe oli vaadittua kielitaitotasoa vaativampi.

Yhteistyö Stadin ammattiopiston ja kaupunginkanslian elinkeino-osaston kesken

Stadin ammattiopisto, oppisopimuskeskus ja elinkeino-osasto järjestävät omia suomen kielen koulutuksia. Elinkeino-osasto kilpailuttaa ja ostaa suomen kielen opetuksen yrityksiltä. Stadin ammattiopisto ja oppisopimuskeskus käyttävät omia opettajia suomen kielen opetuksessa. Opetusviraston mukaan yhteistyötä virastojen välillä on tehty aika vähän, mutta yhteistyötä on tarpeen ja tarkoitus jatkossa tiivistää. Opetusviraston ja kaupunginkanslian elinkeino-osaston mahdollisia synergiaetuja aiheeseen liittyen ei ole vielä selvitetty.

²⁴ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 13.12.2015

..

Toimenpiteiden vaikutukset ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillisen koulutuksen ja suomen kielen opinnot yhdistävää toimenpideohjelman mukaista koulutusta suunnitellaan parhaillaan Stadin ammattiopistossa. Suunnitteilla oleva koulutus on tarkoitettu nuorille turvapaikan hakijoille. Koulutus tullaan toteuttamaan yhteistyössä (klusterissa) Valma-opintojen (ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava) sekä aikuisten perusopetuksen kanssa. Koulutus on tavoitteena aloittaa toimenpideohjelman mukaisesti vuoden 2016 aikana. Suunnitteilla olevaa koulutusta ei voi vielä arviointihetkellä arvioida.

Osana avoimia opintoja ja oppisopimuskoulutusta on syksyllä 2015 toteutettu toiminnallisia ja työpaikoille vietävää Suomi toisena kielenä tukea. Tässä on hyödynnetty myös digitaalisuuden mahdollisuuksia. Toteutuksesta on erittäin hyviä kokemuksia. Sekä opiskelijat että työnantajat ovat olleet toimintaan ja saamaansa hyötyyn tyytyväisiä. Stadin ammattiopisto hyödyntää näitä kokemuksia vuonna 2016 käynnistytävän koulutuksen toteutuksessa.²⁵

2.4 Avoin nuorten maahanmuuttajien koulutus

Toimenpideohjelman mukaan tavoitteena on vakiinnuttaa avoin nuorten maahanmuuttajien koulutus. Koulutus on suunnattu perusopetuksen päättövaiheessa muuttaneille ja oppivelvollisuusiän ylittäneille, joilla ei ole perusopetuksen päättötodistusta Suomesta eikä kotimaasta. Sisältöjä, toimintatapoja ja integrointia ammatillisten opintojen suuntaan kehitetään edelleen. Tavoitteena on, että nuoret saavat riittävät valmiudet ja pääsevät toisen asteen tutkintotavoitteeseen koulutukseen.

Avoin nuorten maahanmuuttajien koulutus on vakiinnutettu Maahanmuutto ja monimuotoisuus Helsingissä 2013–2016 toimenpideohjelman mukaisesti. Maahanmuuttajanuorten avoin koulutus on osa ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta (Valma) ja se on vakiintunut elokuussa 2015. Koulutuksessa on huomioitu maahanmuuttajaopiskelijoiden tarpeet²⁶.

Valma-koulutuksiin on jatkuva haku. Valmentavissa koulutuksissa tarjotaan tietoa eri koulutuksista ja ammasteista. Tavoitteena on, että opiskelija saa tarvittavat valmiudet hakeutua ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksen aikana on mahdollista korottaa peruskoulun arvosanoja. Koulutus on suunnattu perusopetuksen suorittaneille henkilöille, joilla ei ole toisen asteen tutkintoa. Koulutukseen otetaan yksi ryhmä oppivelvollisuusiän loppuvaiheessa maahan tulleille nuorille, joilla perusopetuksen oppimäärä puuttuu. Valma-koulutukset sopivat myös aikuisille, jotka haluavat parantaa valmiuksiaan opiskella ammatillinen tutkinto tai haluavat vaihtaa alaa.

²⁵ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori 23.11.2015

²⁶ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

..

Avoimet opinnot²⁷

Stadin ammattiopistossa järjestetään avoimia ammatillisia opintoja niille helsinkiläisille 16–29 –vuotiaille nuorille, joilla ei ole toisen asteen koulutuspaikkaa tai –tutkintoa. Avoimia opintoja voivat opiskella myös Stadin ammattiopiston opiskelijat.

Avoimina opintoina voi suorittaa Valma –koulutuksen sisältöjä mikäli haluaa tai on tarve valmentautua ammatilliseen peruskoulutukseen. Avoimina opintoina voi myös suorittaa osia niistä ammatillisista perustutkinnoista mitä Stadin ammattiopisto tarjoaa. Lisäksi avoimina opintoina järjestetään erilaisia ammatillista osaamista kerryttäviä opintoja ryhmän tai yksikön tarpeen mukaan.

Niille nuorille, jotka pohtivat opintojen aloitusta, avoimet opinnot tarjoaa mahdollisuuden kerryttää osaamista erilaisista oppimisympäristöistä oppinnollistamisen keinoin. Työkokeiluiden hyödyntäminen oppimisympäristöjen tunnistamisessa ja nuoren osaamisen tunnustamisessa on yksi tapa suorittaa avoimia ammatillisia opintoja.

Avoimissa opinnoissa nuoria ohjataan yksilöllisen koulutuspolun suunnittelussa. Nuori saa tukea ja ohjausta opintojen alussa ja tarpeen mukaan tutkinto-opintoihin siirtymisessä. Tukea ja ohjausta tarjoaa koko avointen opintojen henkilöstö.

Avoim S2-kielipaja

Stadin ammattiopiston (avoimet opinnot) Avoin S2-kielipajassa voi opiskella kuka tahansa 17-29-vuotias helsinkiläinen nuori, joka tarvitsee tukea ja ohjausta suomen kielessä ja tutkintoihin tutustumisessa. Kielipaja on tarkoitettu ensisijaisesti nuorille, jota eivät opiskele päätoimisesti muualla. Kielipajassa on tarjolla henkilökohtaista ja ryhmämuotoista ohjausta ja opetusta. Tavoitteena on saada toisen asteen koulutuksessa tarvittava kielitaito. Opiskelu on osa-aikaista työskentelyä opinnoissa pärjäämisen tueksi. Ryhmiin voi hakeutua jatkuvasti.

Suomen kielen opetus toteutetaan ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti, jonka opetuslautakunnan suomenkielinen jaosto on hyväksynyt 15.9.2015. Toteutus on kielitietoinen eli kielen oppimisen näkökulma on läsnä kaikessa opetuksessa.²⁸

²⁷ http://helmi/opev/nuoriso_aikuiskoulutus/avoin_ammattiopisto/sivut/default.aspx

²⁸ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

..

Avoin opinto-ohjaus

Stadin ammattiopisto järjestää avointa opinto-ohjausta kaikille helsinkiläisille 16–29-vuotiaille nuorille, joilla ei ole ammattitutkintoa tai opiskelupaikkaa tai jos nuori haluaa keskustella opintoihin, ammatinvalintaan tai tulevaisuuteen liittyen. Avoin opinto-ohjaus tarjoaa tietoa, neuvoja ja ohjausta opiskelupaikan valinnassa ja hakemisessa eri oppilaitoksiin.

Avoimen koulutuksen toteutus

Avointa nuorten maahanmuuttajien koulutusta on toteutettu Stadin ammattiopistossa Osallisena Suomessa – hankkeen rahoituksella 2011–2013. Lukuvuonna 2013–2014 toiminta jatkui kaupungin rahoittamana avoimen opiston määräaikaaisella rahoituksella. Koulutuksen aikana nuoret ovat parantaneet suomen kielen taitoaan sekä ovat tutustuneet eri ammattialoihin ja työpaja-toimintaan. Koulutuksen painopiste on ollut sosiaalisen identiteetin vahvistamisessa ja siirtymätaitojen etsimisessä. Opetusmenetelminä on käytetty toiminnallista, työvaltaista oppimista, draamaa ja erilaisia vierailuja.²⁹

Toimenpiteiden vaikutukset avoimessa koulutuksessa

Toimenpideohjelman tavoitteena oli, että nuoret saavat riittävät valmiudet ja pääsevät toisen asteen tutkintotavoitteeseen koulutukseen. Opiskelijoiden siirtymistä valmentavasta koulutuksesta (Valma) ammatilliseen koulutukseen on tässä vaiheessa vaikea arvioida koska Valma-koulutus on alkanut syksyllä 2015. Stadin ammattiopiston mukaan tietoa valmentavan koulutuksen vaikutuksista voidaan saada syksyllä 2016.³⁰

S2-polku –koulutus on toiminut erityisen hyvin, koska se on toteutustavaltaan sekä joustavuudeltaan onnistunut vastaamaan koulutustarpeisiin sekä parantanut opiskelijoiden siirtymistä ammatilliseen koulutukseen. Koulutus voidaan käynnistää joustavasti eri kielitaidon tasoille ja ammattialaan sitoen. Lisäksi koulutus on riittävän pitkäkestoista.³¹

Nuorille toteutetut kokonaisvaltaiset ja tuetut koulutukset ovat onnistuneet etenkin opiskelijoiden sitouttamisessa sekä siirtymän varmistamisessa ammatilliseen koulutukseen. Joustavasta sekä toiminnallisesta S2-tuesta on saatu sekä opiskelijoilta että työnantajilta hyvää palautetta. Stadin ammattiopiston rehtorin mukaan tämän toiminnan jatkaminen on tällä hetkellä kiinni rahoituksesta.³²

²⁹ Toimenpideohjelma, 27.5.2014, kaupunginkanslia

³⁰ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

³¹ Stadin ammattiopisto, rehtori 23.11.2015

³² Stadin ammattiopisto, rehtori 23.11.2015

..

2.5 Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus

Toimenpideohjelman mukaan kaikille yhteinen, valtakunnallinen ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus on valmisteilla.

Stadin ammattiopisto ja sitä edeltävät oppilaitokset Heltech, Hesote ja Helpa ovat järjestäneet maahanmuuttajille tarkoitettua valmistavaa Mava-koulutusta 1999–2015 ja elokuusta 2015 lähtien kaikille yhteistä nivelvaiheen Valma-koulutusta. Uuden opetussuunnitelman mukaisesti koulutukset ovat käynnistyneet 17.8.2015.³³

Aiemmin ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus toteutettiin Mava-koulutuksena, ja siihen oli oma opetussuunnitelma. Nykyään koulutusta toteutetaan ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti, jonka opetuslautakunnan suomenkielinen jaosto on hyväksynyt 15.9.2015. Opetussuunnitelmaa ja toteutuksia kehitetään hankkeessa lukuvuoden 2015–2016 ajan edelleen.³⁴

Olemassa olevasta koulutustarjonnasta on olemassa kuvaukset ja Stadin Bryggan esite. Opiskelijaryhmien toteutussuunnitelmat Stadin ammattiopiston eri toimipaikoissa eroavat toisistaan, sillä tarkoitus on tukea opiskelijoita mahdollisimman yksilöllisesti heidän tarpeidensa ja toiveidensa mukaisesti.³⁵

Aiemmasta Mava-koulutuksesta (nykyisin Valma) on jatkanut ammatillista perustutkintoa opiskelemaan vuosittain vaihteleva määrä opiskelijoita. Koulutus on auttanut monia pääsemään kiinni ammattiopintoihin. Oppilaitos ei ole suorittanut seuranta- ja tutkimusta opiskelijoiden jatkosijoittumisesta. Mava on ollut tärkeä väylä ammatilliseen koulutukseen myös aikuisemmille ammatinvaihtajille, sillä kielikoulutusta tasolta A2.2 tasolle B1.2 on ollut pääkaupunkiseudulla liian vähän tarjolla.³⁶

Toiminnallinen kielikoulutus

Toiminnallinen kielikoulutus on tavallisesti tarkoittanut työvaltaista oppimista, esim. oppilaitoksen työsaleissa, työpaikoilla tai kaupungin omilla työpajoilla. Kielikouluttajana toimii silloin työnohjaaja ja/tai suomen kielen opettaja ja kielen oppiminen tapahtuu työn lomassa. Valma-koulutuksessa kielen opetus kuuluu valinnaisiin oppisisältöihin, ts. opiskelija voi itse valita, opiskeleeko suomea ja millä tavalla. Valma-koulutuksen toteutussuunnitelma on parhailaan kehittämisvaiheessa, opetussuunnitelma hyväksyttiin syyskuussa 2015. Suomen kieltä opetetaan pääosin luokka- tai lähiopetuksena, mahdollisimman monipuolisin menetelmin. Tunneilla laajennetaan sanavarastoa, vahvistetaan kielen rakenteiden tuntemusta sekä tutustutaan kielen rekistereihin ja suoma-

³³ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

³⁴ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

³⁵ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

³⁶ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

..

laiseen kulttuuriin erilaisten tekstien avulla. Tekstit voivat olla internetistä tai painotuotteista peräisin, luettavia, katseltavia tai kuunneltavia. Kieltä harjoittel-
laan tekemällä suullisia ja kirjallisia kielen ymmärtämis- ja tuottamistehtäviä.
Varsinaista verkko-opetusta käytetään jonkin verran lähinnä tutkintokoulutuk-
sen puolella.³⁷

Toimenpiteiden vaikutukset valmentavassa koulutuksessa

Syksyllä 2015 alkaneen Valma-koulutuksen vaikutukset ja hyödyt ovat arvioi-
tavissa lyhyellä aikajänteellä aikaisintaan vuoden 2016 keväällä. Lyhyen aika-
välin havaintona voidaan kuitenkin todeta, että koulutus on tavoittanut kohde-
ryhmänsä, koska tarjolla olleet opiskelijapaikat ovat olleet täynnä ja sisäisiä
siirtymiä ammatilliseen koulutukseen ja ammatillisesta koulutuksesta valmen-
tavaan koulutukseen on tapahtunut joustavasti. Näillä on voitu ehkäistä kes-
keyttämistä.³⁸

2.6 Oppisopimus ja maahanmuuttajat

Toimenpideohjelman mukaan oppisopimuskoulutusta kehittää edelleen vas-
taamaan maahanmuuttajien tarpeisiin muun muassa toteuttamalla oppisopi-
muskoulutuksen ennakkojaksoja ja oppisopimuksen treenijaksoja, kehittämäl-
lä oppisopimusopiskelijoille kielen kartoituspalveluita ja kielen oppimisen tuki-
prosessia koko oppisopimuksen ajalle yhteistyössä Avoimen ammattiopiston
kanssa.

Maahanmuuttajia varten oppisopimuskoulutusta on kehitetty tarjoamalla oppi-
sopimuksen ennakkojaksoja ja oppisopimuksen treenijaksoja. Oppisopimuk-
sen ennakkojaksojen ja treenijaksojen lisäksi maahanmuuttajille järjestetään
suomen kielen tukea. Avoin S2-kielituki on suunnattu oppisopimuskoulutuk-
sessa opiskeleville, jotka tarvitsevat tukea ja ohjausta suomen kielessä³⁹.

Stadin ammattiopistossa on ollut tarjolla non-stoppina oppisopimuksen en-
nakkojaksoja vuodesta 2014 alkaen (ajalla syyskuu 2014 – syyskuu 2015).
Oppisopimusyksikön mukaan ennakkojaksoja on ollut noin 15 ja opiskelijoita
noin 85.⁴⁰

Yritystreenejä on järjestetty 18 yrityksen kanssa ja treenijaksoille on osallistu-
nut yhteensä 143 treeniläistä. Jaksoja järjestetään yrityskumppaneiden rekry-
tarpeiden mukaan.⁴¹

³⁷ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

³⁸ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

³⁹ Stadin ammattiopisto, oppisopimusjohtaja, 23.11.2015

⁴⁰ Stadin ammattiopisto, oppisopimusjohtaja 23.11.2015

⁴¹ Stadin ammattiopisto, oppisopimusjohtaja, 23.11.2015

..

Oppisopimuksen ennakkojakso

Oppisopimuksen ennakkojakso opiskelijalle -esitteen mukaan oppisopimuksen ennakkojakso (10–20 osaamispistettä, osp) on koulutus, jossa tutustutaan oppisopimusopiskeluun. Jakso tähtää oppisopimuspaikan löytämiseen. Koulutukseen voi hakeutua koska tahansa ja aloittaa joustavasti silloin, kun se sopii parhaiten.

Oppisopimuksen ennakkojakso on tarkoitettu alle 25-vuotiaille nuorille, joilta puuttuu perusopetuksen jälkeinen tutkinto. Ennakkojakso kestää 3 kuukautta. Ennakkojakso voi olla esimerkiksi ammatillisen koulutuksen työssäoppimisyjakso tai ammatilliseen koulutukseen valmistavan koulutuksen työssäoppimisyjakso, jolloin opiskelija saa opintotukea. Mikäli ennakkojakso toteutetaan työhallinnon työkokeiluna, henkilö saa työttömyystukea.

Ennakkojakso voidaan yhdistää yhden tutkinnon osan suorittamiseen, jolloin puhutaan 3+6 –mallista. 3+6 –mallissa ennakkojakso kestää 3 kuukautta ja oppisopimus 6 kuukautta. Oppisopimuksen ajalta työntekijä saa palkkaa ja yritys koulutuskorvausta.

Oppisopimuksen ennakkojakso sisältää opintokäyntejä yrityksiin ja työharjoittelupaikan, jonka aikana kehitetään työelämätaitoja ja kartoitetaan omia kiinnostuksen kohteita ja vahvuusalueita.

Esitteen mukaan oppisopimuksen ennakkojakso tarjoaa mahdollisuuden kokeilla eri vaihtoehtoja oman kiinnostuksen mukaan sekä kehittää työelämätaitoja. Koulutuksen aikana on mahdollista saada yksilöllistä ohjausta alan valintaan ja työharjoitteluun puolen vuoden ajan. Ennakkojakso valmentaa oppisopimusopintoihin konkreettisen tekemisen kautta. Ennakkojaksolla tekemät suoritukset on mahdollista hyödyntää tulevaisuuden opinnoissa.

Oppisopimuksen ennakkojakso työnantajalle -esitteen mukaan ennakkojaksolla nuori työskentelee yrityksessä perehtyen samalla toimialaan ja eri työtehtäviin. Työnantajalla on mahdollisuus tutustua nuoreen työntekijänä ja ihmisenä – ilman palkanmaksuvelvollisuutta tai muita sitoumuksia. Ennakkojakso on työnantajalle uusi tapa löytää motivoituneita työntekijöitä ilman sitoumuksia ja kuluja.

Esitteen mukaan nuoren opettaja ohjaa ja seuraa opintoja kokonaisuutena ja käy työpaikalla. Lisäksi opinto-ohjaajan tuki on aina käytettävissä.

Stadin ammattiopiston mukaan ennakkojaksolla opiskelijat ovat olleet 1-3 kuukauden ajan opiskellen oppilaitoksessa opintosuunnitelman mukaisia työelämätaitoja sekä opiskeluvaihtoehtoja vahvistavia opintoja, mm. äidinkieltä ja tieto- ja viestintätekniikkaa. Aluksi opiskelijoille on pidetty alkukartoitushaastattelu ja heille on laadittu henkilökohtainen opintosuunnitelma. Työharjoittelupaikkojen etsiminen ja hakeminen on tapahtunut oppilaitoksessa osana työ-

..

elämään valmentavia opintoja. Itse työharjoittelu on kestänyt 1-3 kuukautta. Tämän jälkeen mahdollisuuksien mukaan on voinut siirtyä oppisopimusopiskelijaksi. Ensimmäiset kuukaudet ovat olleet opettajan näkökulmasta tärkeää aikaa, sillä esimerkiksi työelämän pelisääntöjen kertaaminen sekä oppimisvalmiuksien vahvistaminen ovat olleet hyödyllisiä aiheita monille opiskelijoille. Osalla opiskelijoista on ollut heikko lähtötaso esimerkiksi tieto- ja viestintätekniikan, matemaattisten taitojen sekä äidinkielen osaamisen suhteen. Harjoittelun aikana opiskelijat ovat tulleet koululle myös vertaistapaamisiin, joissa on käsitelty harjoittelukokemuksia. Aluksi tapaamiset olivat vain iltapäivisin harjoittelun jälkeen, mutta paljon käytännöllisemmäksi on osoittautunut, että opiskelijat tulevat esimerkiksi kerran kuukaudessa kokonaiseksi päiväksi koululle.⁴²

Oppisopimuksen treenijaksot⁴³

Oppisopimukseen valmentava työelämätreeni on nuorille alle 25-vuotiaille suunnattu oppisopimuksen valmentava kaksiviikkoinen jakso, joka toteutetaan yhteistyössä Stadin ammattiopiston avoimet opinnot ja oppisopimuskeskusten välillä. Pääosa treenijaksoista toteutuu avoimissa opinnoissa, jossa tätä tehtävää varten työskentelee erityisopettaja ja opinto-ohjaaja. Avoimien opintojen osuus keskittyy yleisiin elämänhallinnan ja työelämän taitojen kehittämiseen. Stadin oppisopimuskeskus vastaa treenin aikana oppisopimukseen liittyvistä asioista ja hoitaa yhteydenpidon rekrytoitavaan yritykseen.

Työelämätreeni on osa isompaa valmentavaa tukikokonaisuutta Stadin ammattiopistossa. Sen tarkoituksena on tukea nuorten elämänhallintaa ja koulutukseen pääsyä. Treenijakson aikana nuoria valmennetaan joko oppisopimusopiskelijaksi tiettyyn yritykseen tai heidän kanssaan pohditaan ja suunnitellaan yksilöllisiä urapolkuja ja koulutusvaihtoehtoja.

Oppisopimukseen valmentavalla treeniosuudella on aina mukana yritys, joka haluaa rekrytoida nuoria oppisopimukseen. Yhdessä yrityksen kanssa oppisopimuskeskus miettii kohderyhmää, tarkentaa treenin ohjelmaa yrityskohdattaiseksi ja laatii työpaikkailmoituksen. Ajatuksena on, että kahden viikon jakson jälkeen nuori voi aloittaa oppisopimusopiskelijana tai ohjautua esimerkiksi työkokeiluun tai koulutusalaan tutustuttaviin opintoihin. Jos treenijakson päätteeksi nuori ei aloita oppisopimusta, nuorella on mahdollisuus keskustella tulevaisuudesta opinto-ohjaajan kanssa ja saada tukea urasuunnitteluun.

Työelämätreenin toteutus⁴⁴

Työelämätreenille hakeudutaan lähettämällä hakemus ja ansioluettelo oppisopimuskeskukseen. Työpaikkailmoitus on tehty yhteistyössä yrityksen edustajan kanssa. Ilmoitus on jaettu oppisopimuskeskuksen nuorten yhteistyö-

⁴² Stadin ammattiopisto, oppisopimusjohtaja, 23.11.2015

⁴³ Stadin aikuisopisto, oppisopimusyksikkö, projektipäällikkö

⁴⁴ Stadin aikuisopisto, oppisopimusyksikkö, projektipäällikkö

..

kumppaneille, kuten Tulevaisuustiskille, Respaan, peruskoulujen ja Stadin ammattiopiston opoille, startti- ja jopoluokkien opettajille, maahanmuuttajien kanssa toimiville tahoille, nuorisoasiankeskukselle ja Te-toimistojen nuorten ohjaajille. Kaikki ilmoittautuneet pyritään ottamaan mukaan treenijaksoille. Ennen treenijakson käynnistymistä nuoret haastatellaan, jotta voidaan kartoittaa nuoren motivaatio opiskeluun ja elämänhallinnan taitoja. Haastattelun perusteella voidaan myös päättää osallistuuko nuori koko jaksolle vai onko hänellä jo tarvittavat tiedot ja taidot joiltain treenijakson alueilta.

Työelämätreeni muodostuu kahdesta viikosta. Ensimmäisellä viikolla aiheet ovat yleisiä, esim. tarkastellaan yhdessä pohtien ja harjoitusten avulla nuoren omia toiveita ja mahdollisuuksia, nuoren itsetuntemusta ja työkykyä sekä oppimista ja nuoren oppimisvalmiuksia. Viikon aikana tutustutaan muun muassa oppisopimusopiskeluun tapana suorittaa tutkinto. Nuoret myös muokkaavat jo lähettämänsä hakemukset ja ansioluettelot, jotka sitten toimitetaan työnantajalle opiskelijavalintaa varten.

Toisella viikolla ohjelma keskittyy oppisopimukseen opiskelumuotona ja työelämään. Oppisopimuskeskuksen koulutustarkastaja esittelee tutkinnon osat ja kuvailee konkreettisin esimerkein miten tutkinto suoritetaan työpaikalla työtä tehden. Oppisopimusopiskelusta kerrotaan tarkemmin. Työelämätaitoihin ja työelämän pelisääntöihin tutustutaan ryhmätöiden, harjoitusten ja videoiden avulla. Nuoret muun muassa harjoittelevat työhaastatteluun vastaamista. Viikon aikana käydään tutustumassa rekrytoitavaan yritykseen paikan päällä ja tavataan työhaastattelun haastattelijat. Nuorilla on mahdollisuus kysyä työhön liittyvistä asioista suoraan työnantajalta. Työpaikka ja työtehtävät konkretisoituvat nuorelle ja haastattelevien henkilöiden tapaaminen vähentää työhaastattelun jännitystä. Viikon loppupuolella yritys haastattelee nuoret ja valitsee opiskelijan/t. Treenijakson lopuksi oppisopimukseen meneville nuorille annetaan tietoa oppisopimusopintojen alkamisesta. Koulutuspaikan hakua ja ohjausta jatketaan niiden halukkaiden kanssa, joita ei valita oppisopimukseen.

Työelämätreenin sijoittuminen oppisopimusopiskelun eri vaiheisiin⁴⁵

Treenijakson toiminta painottuu hakeutumisvaiheeseen ja oppisopimusopiskelun edellytysten varmistamiseen, mutta sen aikana toteutuu myös oppisopimuksen suunnittelua ja mahdollisesti oppisopimuksen solminen (taulukko 3).

⁴⁵ Stadin aikuisopisto, oppisopimusyksikkö, projektipäällikkö

..

Hakeutumisvaiheen ennakoiva yhteistyö	- Hakeutumisvaihe toteutetaan opson, avoimien opintojen, nuoren ja työnantajan yhteistyönä - Muut nivelvaiheen toimijat, kuten Tulevaisuustiski, Respa, Te-palvelut, opot, jne.
Oppisopimuskoulutuksen edellytysten varmistaminen	- Oppimisvalmiudet - Elämänhallintataidot - Yritys, työelämän pelisäännöt, rooli työyhteisön jäsenenä - Ymmärrys oppisopimusopiskelusta ja opiskeltavasta alasta.
Oppisopimuksen suunnittelu	- Yhteistyössä koulutustarkastajan kanssa tehdään tuen tarpeen suunnitelma edellä mainittuihin tietoihin pohjautuen, esim. vastuut, käynnit työpaikalla, työpaikkakouluttajan tuki ja ohjaus.
Oppisopimuksen solminen	- Rekrytointipäätökset tehdään treenijakson päätteeksi - Sovitaan työsuhteen alkaminen - Sovitaan ensimmäinen ohjauskäynti työpaikalla ja vertaistapaaminen.

Taulukko 3. Työelämätreenin sijoittuminen oppisopimusopiskelun eri vaiheisiin.

Lähde: Stadin aikuisopisto, oppisopimusyksikkö

Työelämätreenistä oppisopimukseen valmentavaan ennakkojaksoon⁴⁶

Työelämätreeniä kehitetään parhaillaan vastaamaan oppisopimukseen valmentavan ennakkojakson tavoitteita. Kehittämistyössä ja toteutuksessa yhteistyökumppaneina ovat Stadin ammattiopiston ammattistartti ja avoimet opinnot.

Työelämätreenin sisältö on keskeisiltä osiltaan sama kuin aiemmin eli valmentaudutaan työelämään ja oppisopimukseen sekä kehitetään oppimis- ja opiskeluvalmiuksia. Suurin muutos on se, että valmennusta ei enää räätälöidä tiettyä yritystä varten, vaan mukana on eri alojen yrityksiä, jotka tarjoavat nuorille ei-työsuhteisia työharjoittelupaikkoja. Työharjoittelun aikana nuori ja työnantaja tutustuvat toisiinsa: nuori pääsee kokeilemaan työtä ja arvioimaan onko valittu ala varmasti oma ja kiinnostava, ja työnantaja voi arvioida nuoren soveltuvuutta alalle ja kyseiseen työpaikkaan. Työelämätreenillä nuori saa kokemuksia myös alan teoriaopinnoista esimerkiksi suorittamalla hygieniapassin tai työturvallisuuskortin. Työelämätreenin kesto vaihtelee henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaan, ja sieltä voidaan siirtyä työelämään oppisopimuspaikan löytyessä.

Työelämätreenille on mahdollista hakeutua useita kertoja vuodessa joko opintopolku.fi tai Stadin ammattiopiston avointen opintojen kautta. Tällä hetkellä

⁴⁶ Stadin aikuisopisto, oppisopimusyksikkö, projektipäällikkö

..

ammattistartissa on yksi oppisopimuskoulutukseen valmentava vastuopettaja.

Suomen kielen oppimisen tukiprosessi oppisopimuksessa⁴⁷

Avoin S2-kielituki on suunnattu oppisopimuskoulutuksessa opiskeleville, jotka tarvitsevat tukea ja ohjausta suomen kielessä.

Oppisopimusopiskelija saa henkilökohtaista ja ryhmämuotoista ohjausta ja opetusta, jonka tavoitteena on auttaa opiskelijaa pärjäämään paremmin tutkinnossa ja työelämässä suomen kielellä.

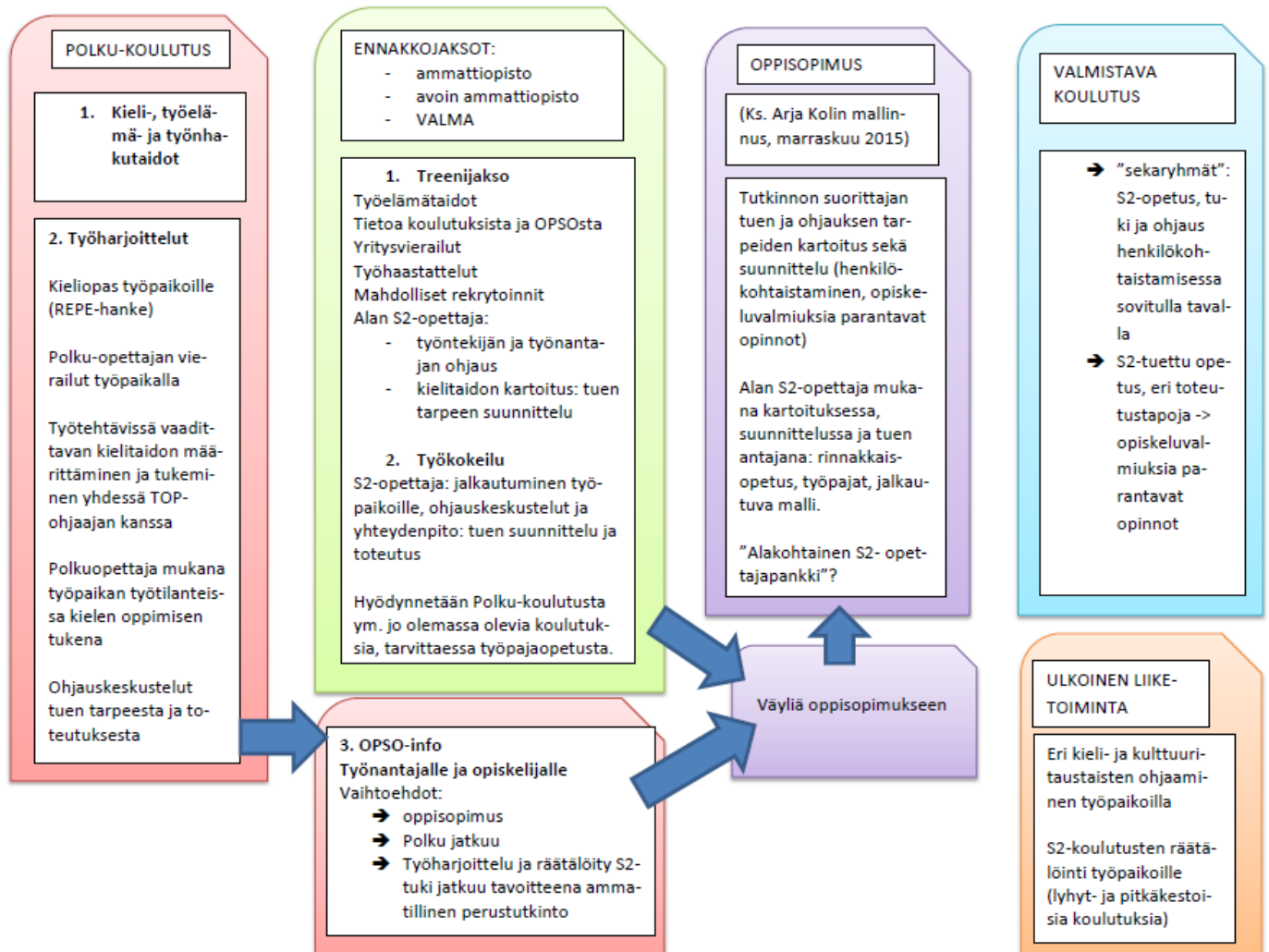
Opiskelija saa ohjausta ja tukea tarpeen mukaan joko työpaikalla, lähellä työpaikkaa tai Stadin ammattiopiston avointen opintojen tiloissa Vallilassa. Opetuksessa ja ohjauksessa hyödynnetään myös sosiaalisen median välineitä ja verkko-ohjausta. Opiskelun ja tuen ajankohdat sovitaan yksilökohtaisesti opiskelijan ja S2-opettajan välillä.

S2-kielitukeen ohjataan opiskelija, kun oppisopimussopimus on allekirjoitettu. Työpaikkakouluttaja, opiskelija ja koulutustarkastaja keskustelevat S2-kielituen tarpeesta. Koulutustarkastaja ottaa yhteyttä S2-kielituen opettajaan, jonka jälkeen opettaja sopii opiskelijan ja työpaikkakouluttajan kanssa tapaa- misajan. Kun opettaja tapaa sekä opiskelijan että työpaikkaohjaajan, hän saa kokonaisvaltaisen kuvan oppimisympäristöstä ja opiskelijan tarpeesta.

Alla opetusviraston laatimassa kuviossa on esitetty kielitaidon oppisen tuen toteutusmalli ja kehittämisideoita S2-opetukseen ja -tukeen.

⁴⁷ Opetusvirasto, Stadin aikuisopisto, oppisopimusjohtaja 23.11.2015

..

Taulukko 4. Kielitaidon oppimisen toteutusmalli S2-opetukseen ja -tukeen.

Lähde: Opetusvirasto, Stadin ammattiopisto.

Opetusviraston saaman palautteen mukaan työpaikoille jalkautuva kielituki on juuri se, mitä tarvitaan. Tähän mennessä resurssit ovat kuitenkin olleet hyvin niukat, ja vasta nyt on päästy kokeilemaan uutta toimintatapaa avoimen S2-kielituen suhteen. Oppisopimukseen tarvittaisiin lisää resursseja työpaikoille jalkautuvaan tukeen ja seurantaan.

Opetusviraston mukaan opiskelijat tulisi saada nopeasti kiinni opintoihin ja työpaikalla työyhteisön jäseniksi, koska siten kielitaito karttuisi nopeammin. Työnantajat olisivat toisinaan valmiita ottamaan työntekijöitä matalammallakin suomenkielen kielitaidolla, mutta tutkintojärjestelmä edellyttää korkeampaa suomenkielentaitoa. On olemassa esimerkiksi siivousalan yrityksiä, joissa työkieli turvallisuusohjeineen on englanniksi. Näissä tapauksissa vähäisempikin suomen kielen taito olisi joidenkin työnantajien mielestä riittävä.

X + Y- polku⁴⁸

X + Y- polku tarjoaa joustavan mahdollisuuden siirtyä oppilaitosmuotoisista opinnoista oppisopimukseen. Opiskelija voi aloittaa ammatillisen perustutkinnon oppisopimuksella suoraan peruskoulun jälkeen tai ns. X + Y- mallilla. X + Y- mallissa opiskelija suorittaa osan opinnoistaan oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa ja osan oppisopimuskoulutuksessa. Opiskelijalla on mahdollisuus siirtyä joustavasti oppilaitosmuotoisesta koulutuksesta oppisopimuskoulutukseen, kun sopiva työpaikka on löytynyt. Siirtyminen käynnistyy, kun opiskelija ottaa yhteyden oppisopimuskeskukseen. Siirtymä voi tapahtua myös toisin päin. Opiskelija voi tarvittaessa siirtyä oppisopimuskoulutuksesta oppilaitosmuotoiseen koulutukseen. Oppisopimus työsuhteena tarjoaa hyvän mahdollisuuden työllistyä yritykseen, jossa opinnot suoritetaan.

Toimenpiteiden vaikutukset oppisopimuskoulutuksessa

Oppisopimuskeskus on järjestänyt vuodesta 2013 lähtien Yritystreenejä. Yritystreeneissä on ollut mukana 18 eri yritystä ja 143 treeniläistä. Vuodesta 2013 alkaen on solmittu noin 70 oppisopimusta. Oppisopimuskoulutuksesta on valmistuttu seitsemään eri tutkintoon.

Oppisopimuksen ennakkojaksot ja treenijaksot ovat auttaneet rekrytoituvia ja useampi maahanmuuttajataustainen on voinut osallistua oppisopimusmuotoiseen koulutukseen.

Tähän mennessä toteutetut kielikoulutukset ovat olleet hyödyllisiä ja toimenpiteet ovat auttaneet rekrytoituvia ja useampi maahanmuuttajataustainen on voinut osallistua oppisopimusmuotoiseen koulutukseen. Koulutukset voisivat olla vielä hyödyllisempiä, jos opetuksen muotoa muutettaisiin enemmän työpaikoille jalkautuvaan suuntaan.

Tarve saada kaikki nuoret nopeammin työelämään on tiedostettu myös oppilaitoksissa. Maahanmuuttajien koulutuspolkujen lyhentyminen on ollut tavoite, johon on haettu ratkaisuja. Lähes kaikkien oppisopimuskoulutuksien kestot ovat opetusviraston mukaan lyhentyneet, koska oppisopimukset nykyään henkilökohtaistetaan.

2.7 Suomen kielen opetuksen kehittämiskohteet ammatillisessa koulutuksessa

Suomen kielen koulutuksen toteutustapoja tulee laajentaa⁴⁹

Stadin ammattiopisto kehittää tällä hetkellä opiskelijoiden ohjausta erilaisiin kielen oppimista tukeviin koulutuksiin Stadin ammattiopiston aikuisopiston, Helsingin aikuislukion sekä ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan

⁴⁸ Stadin ammattiopisto, oppisopimusjohtaja, 21.1.2016

⁴⁹ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

..

koulutuksen kanssa yhteistyössä. Tavoitteena on nopeuttaa ja joustavoittaa maahanmuuttajahakijoiden koulutuksen aloittamista päällekkäisiä hakuja poistamalla sekä viestintää ja ohjausta parantamalla. Koulutukselle on paljon kysyntää.

Toinen keskeinen kehittämisalue on toteuttaa kielitietoista ammatillista koulutusta. Tämä edellyttää erityistä ja uudenlaista osaamista ammatillisten aineiden opettajilta.

Suomen kielen ryhmät ovat heterogeenisiä. Erityisesti erot opiskelijoiden pohjakoulutuksessa ja aiemmissa kieliopinnoissa tekevät opetuksesta haastavaa. Sen vuoksi ryhmien olisi hyvä olla melko pieniä. Yli 20 opiskelijan ryhmät ovat tällä hetkellä tavallisia, mutta liian suuria, sillä opetussuunnitelmakin tähden-tää yksilöllistämistä ja opetuksen eriyttämistä. Lisäksi suurille ryhmille ei aina löydy sopivia tiloja, koska ammatillisen koulutuksen ryhmät ovat aiemmin olleet pieniä.

Erityinen kielikoulutukseen liittyvä kysymys ei sinänsä ole tarjolla oleva koulutuksen määrä vaan toteutustapojen soveltuvuus eri tilanteisiin. Yhteistyötä työ- ja elinkeinohallinnon kanssa tarvitaan opiskelijan opintojen rahoittamisen varmistamiseksi erilaisissa koulutuksissa. Opiskelija ei välttämättä saa taloudellista tukea hänelle perusteltuun koulutusvaihtoehtoon. Opiskelija on jopa voinut jäädä ilman taloudellista tukea, vaikka on tullut aloittaneeksi tutkinto-opiskelun, koska se ei ole ollut työvoimaviranomaisen mielestä perusteltu tutkinto.⁵⁰

Oppisopimuskoulutuksessa suomen kielen opiskelussa jalkautuvaa tukea työpaikoille on tarpeen kehittää koska sille on suuri tarve. Oppisopimukseen tarvittaisiin lisää resursseja myös työpaikalle jalkautuvan tuen seurantaan.

2.8 Maahanmuuttajien suomen kielen opetus työkokeilussa ja palkkatukityössä

Toimenpideohjelman mukaan Helsingin kaupungilla työkokeilun ja palkkatukityön jakson ajalta maahanmuuttaja saa suomen kielen koulutusta. Ohjelman mukaan kehitetään edelleen suomen kielen ja työkokeilun yhdistävää mallia.

TE-toimisto vastaa maahanmuuttajien kotouttamisesta⁵¹

TE-toimistoilla on päävastuu työnhakijoiksi ilmoittautuneiden maahanmuuttajien kotouttamisesta. Maahanmuuttajille, jotka rekisteröidään TE-toimistoon työnhakijoiksi, tehdään kotoutumissuunnitelma. Suunnitelmassa sovitaan, miten asiakkaan kotoutuminen tapahtuu. Kotoutumiseen liittyy useimmiten suomen kielen opetusta ja työpaikan etsimistä. Ensimmäinen tärkeä askel työpaikan saamisen edistämisessä on työharjoittelupaikan löytäminen. Kotoutumis-

⁵⁰ Stadin ammattiopisto, apulaisrehtori, 23.11.2015

⁵¹ Elinkeino-osasto, haastattelu 6.11.2015

..

aika on 3 vuotta ensimmäisestä väestörekisteriin kirjautumispäivästä. Jos henkilö on pitkään sairas, vanhempainvapaalla tai jos henkilö on luku- ja kirjoitustaidoton, voidaan kotoutumisaikaa jatkaa 5 vuoteen.

Kaupungin työllisyydenhoidon eräs painopiste on maahanmuuttajat

Helsingin kaupungin työllisyydenhoidon työryhmän loppuraportin (15.6.2015) mukaan vuoden 2014 työllisyydenhoidon määrärahoilla tuotettiin yhteensä 8 200 palkkatuetun työn kuukautta. Palkkatukityössä (sis. maahanmuuttajien 6+6 kk-mallin) oli 1 032 uutta aloittanutta henkilöä. Määräraha toimintaan oli 19 412 000 euroa (noin 45 prosenttia työllisyyden hoidon budjetista). Vuonna 2014 työkokeilussa oli noin 550 alkanutta jaksoa. Em. raportin mukaan maahanmuuttajien kielikoulutuksessa oli 1 371 osallistujaa. Määräraha kielikoulutukseen oli 500 000 euroa.

Maahanmuuttajien aiesopimukseen varatuista määrärahoista käytettiin 95 prosenttia. Tavoitteeseen sisältynyt palkkatukityön osuus saavutettiin, mutta loppuvuodesta määrärahoja säästy i maahanmuuttajien kielikoulutuksesta ja uravalmennuksesta.

Maahanmuuttajien työllisyyden hoitoon käytettävissä olevat määrärahat 2014 (Khs käyttövarat/maahanmuuttajien aiesopimus):⁵²

	Budjetti	Toteuma	Tot %	Erotus
Khs käyttövarat/ Maahanmuuttajien aiesopimus	1 200 000	1 135 000	95	65 000

Taulukko 5. Khs käyttövarat, maahanmuuttajien aiesopimus.

Maahanmuuttajien kielikoulutus ostopalveluna⁵³

Kaupunki ostaa ostopalveluna kaupungin palveluksessa työskenteleville maahanmuuttajille suomen kielen koulutusta. Suurin osa koulutuksista on vi-rastojen ja liikelaitosten tarpeisiin räätälöityä suomen kielen kursseja, joissa pääpaino on kyseisessä työssä tarvittavan suomen kielen taidon oppimisessa. Koulutuksen suunnittelussa tulee huomioida monien eri ammattiryhmien eri-tyissanastot ja erilaiset työyhteisöt.

Suomen kielen kurssit ovat osallistujille ilmaisia ja niille ei vaadita ennakkoil-moittautumista. Tästä syystä opetusryhmät ovat usein heterogeenisiä ja opis-kelijoiden kokoonpano vaihtelee lukukauden aikana.

Palvelukuvauksen mukaan kaupunki ostaa vuosittain suomen kielen koulutus-ta keskimäärin 900 maahanmuuttajalle.

⁵² Työllistämistoimikunnan kokouspöytäkirja 1/2015

⁵³ Palvelukuvaus, maahanmuuttajien suomen kielen koulutuksen hankinta, 24.10.2012

..

Koulutuksen kohderyhmänä on Helsingin kaupungin palveluksessa vakituise-
na tai määräaikaisina työskentelevät maahanmuuttajat sekä työharjoittelussa
tai kuntouttavassa työtoiminnassa olevat maahanmuuttajat.

Palvelukuvauksen mukaan ostettava koulutus on maahanmuuttajille suunnat-
tua suomen kielen koulutusta pääasiallisesti perustason työelämän ryhmissä.
Suurin ammattiryhmä on hoitoalan eri tehtävissä työskentelevät henkilöt. Mui-
ta ammattiryhmiä ovat esimerkiksi päivähoidon työntekijät ja laitoshuoltajat.

Palvelukuvauksen mukaan opetusta on pystyttävä järjestämään myös moni-
muoto- ja verkko-opetuksena. Lisäksi opetusta on pystyttävä järjestämään
tarvittaessa myös ilta-aikaan ja kesäaikaan.

Palvelukuvauksen mukaan kielitestillä tarkoitetaan tässä yhteydessä noin
kahden tunnin mittaista kielitestiä, joka koostuu haastattelusta ja kirjallisista
tehtävistä. Kielitestin tavoitteena on antaa esimiehille tietoa maahanmuuttaja-
taustaisen työntekijän kielitaidosta toimia tietyssä työtehtävässä ja selviytyä
päivittäisistä työtilanteista. Helsingin kaupungin esimiesten on mahdollista
käyttää kyseisen kielitestin tuloksia rekrytoinnin tukena. Kielitestiin lähettämi-
sestä sovitaan erikseen Helsingin kaupungin yhteyshenkilön kanssa. Kielitesti
voidaan tehdä tarvittaessa myös tietylle ryhmälle (10–15 henkilöä) esimerkiksi
jonkin projektin yhteydessä.

TKP – työkokeilu, kielikoulutus ja palkkatukityö Helsingin kaupungilla⁵⁴

Maahanmuuttajille suunnattua yhdistelmää, johon sisältyy työkokeilu – kieli-
koulutus – palkkatuki, kutsutaan TKP:ksi. Ennen työkokeilun ja kielikoulutuk-
sen aloittamista asiakas käy kielitasotestissä, jonka perusteella arvioidaan kie-
likoulutuksen tarve ja tasoryhmä. Työkokeilun aikana opiskellaan suomea
päivä tai kaksi viikossa. Työkokeilun aikana asiakkaalla on oikeus työttö-
myysetuuteen ja ylläpitokorvaukseen. Työkokeilun kesto on 4-6 kuukautta.
Työkokeilua seuraa palkkatukityö, jonka aikana on mahdollista jatkaa kielen
opiskelua muutama tunti viikossa. Palkkatukityö on määräaikainen työsuhte,
josta maksetaan työehtosopimusten mukaista palkkaa. Työkokeilua seuraav-
an palkkatukityön kesto on 3-6 kuukautta.

Työkokeilun ja kielikoulutuksen yhdistelmä mahdollistaa suomen kielen aktii-
visen opiskelun ja sen käytön työkielenä. Ammattisanasto ja työssä tarvittava
kielitaito karttuvat samanaikaisesti, kun tutustutaan työympäristöön, työhön ja
sen vaatimuksiin. Työpaikalla on myös helppo solmia kontakteja, verkostoitua
ja tutustua suomalaiseen elämäntapaan. Työhön ja työympäristöön tutustu-
minen madaltaa kynnystä työllistymiseen ja toivottavasti myös innostaa opis-
kelemaan alalle.

⁵⁴ Kaupunginkanslia, esite: Palvelut työttömien henkilöiden työmarkkinavalmiuksien parantamiseksi

..

Kaupunginkanslian elinkeino-osaston TKP-mallin kehitys⁵⁵

TKP-mallin kehittäminen on aloitettu kaupunginkanslian elinkeino-osastolla vuonna 2008. Menetelmä alkoi nimellä 6+6-malli, mutta nimi muutettiin myöhemmin, koska työkokeilu tai palkkatukityö voi kestää lyhyemmänkin ajan kuin 6 kuukautta. Alkuaikoina mallia kehitti yksi työsuunnittelija noin kahden vuoden ajan. Vuonna 2010 laadittiin prosessikuvaus yhdessä TE-hallinnon kanssa. Mallissa huomioitiin TE-hallinnon kotouttamissuunnitelma ja kotouttamiskoulutus. Prosessikuvaus on liitteenä 2.

Alkuaikoina vuosina 2008–2010, kun TKP-mallia kehitettiin, yksi työntekijä pystyi samaan noin 100 henkilöä tämän palvelun piiriin. Vuonna 2015 on tultu tilanteeseen, että yksi henkilö ei enää riitä. Tällä hetkellä useampi henkilö on pyörittämässä mallia.

Helsingin kaupungilla TKP-malli toimii siten, että yksi elinkeino-osaston työntekijä markkinoi työnantajille ja esimiehille potentiaalisia maahanmuuttaja-asiakkaita työkokeiluun ja/tai palkkatukityöhön. Elinkeino-osasto voi tarjota maahanmuuttaja-asiakkaita virastoille tai toisin päin eli virastot voivat hakea maahanmuuttaja-asiakkaita työkokeiluun ja/tai palkkatukityöhön.

Elinkeino-osaston mukaan eniten työkokeilu/palkkatukityöjaksoja on sosiaali- ja terveysalalla sekä varhaiskasvatuksen puolella. Yleisimmät nimikkeet ovat hoitoapulainen (vanhuspalveluissa) ja erityisavustaja (varhaiskasvatusvirastossa). Varhaiskasvatusvirastossa on toisinaan tarve palkata maahanmuuttajataustaisia hoitajia, koska esimerkiksi somalainien toisinaan toivotaan kulttuurisista syistä pukevan ja riisuvan somalitaustaisia lapsia.

Kielen opettajan vaatimukset korkealla tasolla, ryhmäkoko arvioidaan jatkuvasti⁵⁶

Elinkeino-osaston mukaan kaupunki edellyttää kielen kouluttajalta korkeita referenssejä. Kielikoulutuksen kilpailutuksissa saadaan yleensä noin 3-5 yrityksen tarjoukset. Pienet yritykset eivät yleensä edes pysty tarjoamaan, koska vaatimustaso on niin korkea. Elinkeino-osasto on tehnyt sopimuksen vain yhden suomen kielen kouluttajayrityksen kanssa.

Suomen kielen koulutuksissa ryhmäkoko on tyypillisimmillään noin 20 henkilöä, mutta joskus ryhmät ovat olleet tätä pienempiä. Yksilöopetusta ei kuitenkaan anneta. Jos ryhmät supistuvat vain muutamaan henkilöön, ryhmä lopetetaan ja asiakkaat ohjataan muihin ryhmiin. Elinkeino-osaston mukaan asiakas ei jää koskaan ilman koulutusta, vaan uusi koulutusryhmä etsitään ja se löydetään aina.

⁵⁵ Elinkeino-osasto, haastattelu 6.11.2015

⁵⁶ Elinkeino-osasto, haastattelu 6.11.2015

..

Työkokeilun aikana on tarjolla monipuolista kielikoulutusta⁵⁷

Työkokeilu alkaa infosta. Infoissa on mukana suomen kielen kouluttajat. Asiakkaille tehdään kielitaitotasotestit ja hänelle valitaan tarjolla olevista kursseista sopivin vaihtoehto.

Työkokeilun aikana henkilö opiskelee suomen kieltä noin 1-2 päivää viikossa riippuen asiakkaan tarpeesta. Suomen kielen koulutuksessa lähdetään liikkeelle asiakkaan tarpeesta. Asiakas käy ensin kielitaitotasotestauksesta. Suomen kielen koulutuksia on tarjolla paljon. Viime vuosina suomen kielen kursseja on ollut noin 60–70 kpl vuoden aikana. Suomen kielen koulutuksia alkaa jatkuvasti non stoppina.

Suomen kielen koulutuksen määrä työkokeilun aikana on ollut maksimissaan kaksi päivää viikossa. Tämä taso on määritelty yhdessä TE-toimiston kanssa. Työkokeilussa saattaa olla henkilöitä, jotka hyötyisivät, jos suomen kielen opetusta olisi vielä enemmän, jopa 5 päivää viikossa. Työkokeilua ei kuitenkaan voida järjestää kokonaan kielikoulutuksena, koska tässä tulee työvoimapolitiittisen palvelun rajat vastaan. Lainsäädäntö saattaa olla esteenä ja henkilö saattaisi menettää rahallisen tuen, jos koulutuksen osuus olisi liian suuri. Työkokeilun pitää olla myös työntekoa ja suomen kielen koulutus on luonteeltaan tukipalvelua.

Elinkeino-osaston mukaan kaupunki voisi harkita kielikoulutuksen määrällistä lisäämistä jopa viiteen päivään viikossa esimerkiksi asiakkaan toimeentulotukiaikana. Tämä edellyttäisi sopimista ja yhteistyön rakentamista sosiaalitoimen kanssa. Suomen kielen koulutukseen osallistuminen toimeentulotukiaikana ei kuitenkaan koskaan saisi olla este kieltäytyä tarjotusta työstä.

Kaupungilla on kehitetty viime vuosina uusia malleja suomen kielen opiskeluun. Opetuksessa on siirrytty toiminnalliseen suuntaan. Tarjolla on ollut Suomen kielen opiskelua iskelmän keinoin tai kokaten, teema-kursseja Suomen kielen opiskeluun yhdistäen ja pyöräillen suomea naisryhmille. Elinkeino-osaston mukaan työteon ja kielikoulutuksen yhteensovittamisessa on edelleen kehittämisen mahdollisuuksia. Kielen koulutusta pitäisi viedä vielä enemmän työpaikoille ja saada koko työyhteisö mukaan kielen oppimisen toteuttamiseen. Käytännössä on kuitenkin havaittu tarve, että myös työyhteisöjen tulisi saada tukea ja tietoa, miten kielikoulutus toteutetaan siten, että koko työyhteisö on mukana.

Virastoilta saatu palaute TKP-mallista⁵⁸

Elinkeino-osaston mukaan kaupungin virastoilta saatu palaute TKP-mallista on ollut myönteistä. Virastot ovat olleet erittäin tyytyväisiä mallin toteutukseen.

⁵⁷ Elinkeino-osasto, haastattelu 6.11.2015

⁵⁸ Elinkeino-osasto, haastattelu 6.11.2015

..

TKP-malli on piristänyt koko työyhteisöä ja työyhteisöön on saatu uudenlaisia näkökulmia. TKP-mallin myötä työyhteisössä keskustelu ja kyseenalaistaminen on lisääntynyt, mikä on koettu hyvänä asiana.

TKP-malli on osa valmennusprosessia⁵⁹

Työllistämisprosessia edeltää lähes aina valmennusprosessi esimerkiksi Respa tai Kuntakokeilu. Työllistämisprosessi on osa koko valmennusprosessia. Valmennusprosessissa asiakas saa henkilökohtaisen uravalmentajan, joka vastaa kokonaisuudesta. Uravalmentaja pitää asiakkaaseen yhteyttä koko ajan, ja etenkin työkokeilun aikana. Palkkatukijakson aikana uravalmentaja ottaa asiakkaaseen yhteyttä noin kuukautta ennen jakson päättymistä. Uravalmentaja ohjaa ja keskustelee asiakkaan kanssa tulevaisuudesta palkkatukijakson päättymisen jälkeen. Uravalmentaja tarjoaa asiakkaalle eri vaihtoehtoja, jos palkkatukijakso ei jatku nykyisessä työyhteisössä.

Maahanmuuttajien kielitaitovaatimukset toisinaan korkealla⁶⁰

Elinkeino-osaston mukaan suomen kielen taitovaatimukset ovat joissakin ammateissa turhan korkealla. Esimerkiksi hoitoavustajan tehtävissä ja kodinhoitotehtävissä kielitaitovaatimukset voisivat ainakin alussa olla vähäisempiä. Korkea kielitaitovaatimus saattaa estää opiskelun. Maahanmuuttajien valmius lähteä opiskelemaan ei täyty tai se lykkääntyy, jos kielitaidon vaatimukset ovat liian korkealla.

Toisaalta, on olemassa myös työvoimapula-aloja, jonne pääsee vähemmälläkin kielivaatimuksilla. Tällaisia ovat esimerkiksi siivouspalvelut.

Yleisin este työllistymiseen on usein puutteellinen Suomen kielen taito tai koulutuksen tai tutkinnon puute. Elinkeino-osaston mukaan toisinaan saatetaan myös vaatia, että asiakaspalvelussa ei saisi kuulua vieraan kielen aksenttia. Joskus syrjivät asenteet saattavat mahdollisesti olla työllistymisen esteenä. Kyse ei välttämättä aina ole puhtaasti kielitaitotasovaatimuksista. Jos henkilö ei ole asiakaspalvelutehtävissä, voidaan sanoa että vieraskielinen saattaa olla työturvallisuusriski itselleen ja/tai muille, jos hän ei osaa hyvin suomea. Myös muu kanssakäyminen voi olla joidenkin työnantajien mielestä vaikeaa, ilman sujuvaa suomen kieltä. Toisaalta, on myös aitoja tilanteita ja töitä, missä hyvä suomen kielen taito on tarpeen. Hyvä suomen kieli on toki tarpeen esimerkiksi vaativissa sairaanhoito- tai lääkärin työssä.

TKP-mallin asiakasmäärien ja tavoitteiden toteutumisen seuranta⁶¹

Elinkeino-osaston seurantatietojen tuottaminen tietojärjestelmistä on vaikeaa. Olemassa olevat tietojärjestelmät ovat kömpelöitä, eikä niistä pystytä

⁵⁹ Elinkeino-osasto, haastattelu 6.11.2015

⁶⁰ Elinkeino-osasto, haastattelu 6.11.2015

⁶¹ Elinkeino-osasto, haastattelu 6.11.2015

..

ottamaan esimerkiksi kuukausittain raportteja. Raporttien ottaminen vaatii yhteydenottoa tietojärjestelmätoimittajaan.

Rahoitus⁶²

Työkokeilun ajalta Kela maksaa asiakkaalle työmarkkinatukea. Kaupungille voi tulla työkokeilun ajalta vain pieniä kustannuksia esimerkiksi työvaatteista.

Kielikoulutuksen kaupunki maksaa työllisyysbudjetista

Palkkatukityöjakson ajalta valtio maksaa korvausta työttömyyden keston mukaan joko 30 tai 40 tai 50 prosenttia. Käytännössä valtiolta haetaan useimmiten palautusta 50 prosentin mukaan. Kaupunki ja valtio siis maksavat palkkatukityöjakson kustannukset yleensä puoliksi.

Kehittämiskohteet⁶³

Elinkeino-osaston näkemyksen mukaan maahanmuuttajien tilanteessa ongelmana usein on Valtion järjestämä kotouttamiskoulutus. TE-toimiston maahanmuuttajien kotoutumisajalla tapahtuviin koulutuksiin on liian pitkät odotusajat ja koulutus on riittämätöntä. Edelleen saattaa olla, että asiakas ei saa kolmen vuoden kotoutumisajalla riittävästi kielikoulutusta. Kunnan tehtäväksi jää kielikoulutuksen täydentäminen.

Toimenpiteiden vaikutukset työkokeilussa ja palkkatukityössä

TKP-mallin asiakasmäärät, tavoitteet ja tulokset⁶⁴

Kaupunginkanslian järjestämän suomen kielen koulutuksen volyymi on kasvanut TKP-mallin aikana. Viime vuosina suomen kielen kursseja on ollut vuosittain tarjolla noin 60–70 kpl.

Työkokeilun ja palkkatukityön vaikutuksia on seurattu elinkeino-osaston toimesta. Viimeisin saatavilla oleva raportti on päivätty 10.4.2015. TKP-mallin vaikuttavuustutkimuksen kohderyhmään vuonna 2014 kuului 66 palvelun päättänyttä henkilöä. Heistä tavoitettiin 52, joten vastausprosentti oli 78,8 prosenttia. TKP-mallin tavoitteena on työ avoimilla markkinoilla tai tutkintoon tai ammattiin johtava koulutus.

Tutkimushetkellä tavoitteen oli saavuttanut yhteensä 40 prosenttia (n=21) vastaajista. Vastaaajista 25 prosenttia (n=13) oli työllistynyt avoimille markkinoille ja 15 prosenttia (n=8) opiskeli tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Tavoitteen saavuttaneiden lisäksi haastateltavista 4 prosenttia (n=2) oli tutkimushetkellä palkkatukityössä. Osa-aikatyö oli vastaajien joukossa yleistä: avoimille työ-

⁶² Elinkeino-osasto, haastattelu 6.11.2015

⁶³ Elinkeino-osasto, haastattelu 6.11.2015

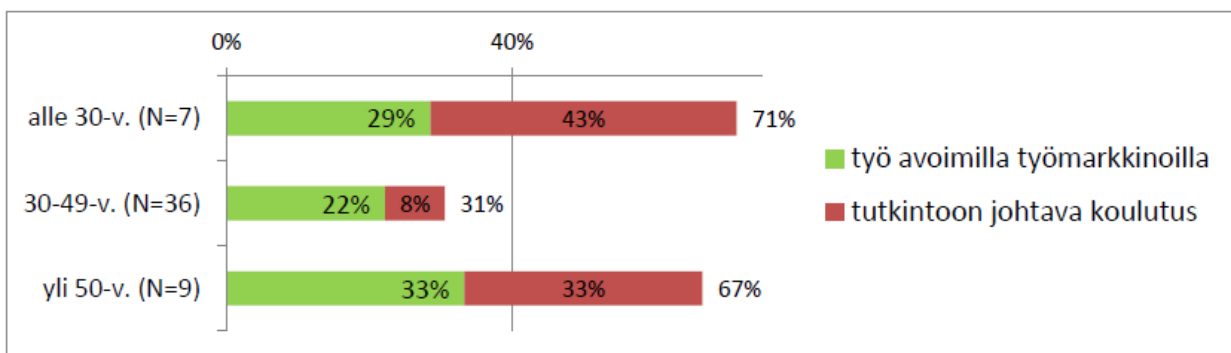
⁶⁴ Työllisyysenhoidon vaikuttavuusmittaristo 2014

..

markkinoille sijoittuneista noin puolet työskenteli osa-aika- tai keikkaluonteisessa työssä.

Ikäryhmittäin tulokset ovat keskimääräistä parempia alle 30-vuotiaiden ja yli 50-vuotiaiden joukossa ja heikompia 30–49-vuotiaiden keskuudessa (kuvio alla). Naiset olivat saavuttaneet tavoitteen selvästi useammin kuin miehet, joilla ei ollut lainkaan siirtymiä koulutukseen. Niiden osalta, jotka eivät tavoitetta saavuttaneet, yleisimmät tilanteet olivat työttömyys (38 prosenttia, n=20), vanhempain- tai hoitovapaa (6 prosenttia, n= 3) ja työkokeilu (4 prosenttia, n=2) sekä palkkatukityö (4 prosenttia, n=2).

Kuva 1. TKP-mallin vaikuttavuus, henkilöiden sijoittuminen työmarkkinoille ja koulutukseen.

Lähde: Kaupunginkanslia, elinkeino-osasto

Tulosten perusteella etenkin 30–49-vuotiaiden maahanmuuttajien koulutukseen siirtymistä tulee edistää. Tältä maahanmuuttajaryhmältä vaikuttaisi puuttuvan edellytyksiä ja mahdollisuuksia siirtyä koulutukseen. Nuorten ja keskiikäisten maahanmuuttajien koulutusvalmiuksia ja koulutuspolkuja tulee edelleen kehittää.

Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset

Suomen kielen koulutusta antava yritys tekee asiakastyytyväisyyskyselyjä vuosittain. Se seuraa asiakkaiden antamia koulutuspalautteita ja tekee niistä yhteenvedon ja toimittaa sen kaupunginkanslian elinkeino-osastolle. Suomen kielen opetuksen vaikutuksia työkokeilun ja palkkatukityön aikana on seurattu asiakastyytyväisyyskyselyn avulla. Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset ovat olleet erittäin hyviä (liite 3). Suomen kielen opetusta on monipuolistettu muun muassa lisäämällä toiminnallista kielikoulutusta. Kielikoulutusta on viety työpaikoille ja koko työyhteisö on pyritty ottamaan mukaan kielen opetuksen toteutukseen. Suomen kielen koulutusta toteutetaan tarpeen mukaan ja sitä räätälöidään asiakkaan ja työnantajan tarpeiden mukaisesti.

Asiakkaat antavat palautetta kurssin kokonaisuudesta kertomalla mielipiteensä seuraavista asioista: kurssin sisältö (asiat), oppimateriaalit ja ilmapiiri tunnilta. Oma oppimista arvioidaan seuraavilla väittämillä; opin kurssilla uusia asioita ja kurssi auttaa minua. Kurssin opettajan asiantuntemusta ja opetustaitoa

..

arvioidaan väittämällä; opettaja tietää asiat ja opettaja opettaa. Arvosteluasteikko on 1-5 (1 = huonoin, 5 = paras). Asiakkaiden antamat palautteet ovat erittäin hyviä ja kaikkien kurssiyhteenvetojen osalta keskimäärin 4-5 välillä. Liitteenä 3 on asiakaspalautteiden (kevät 2015) yhteenvetoja.

2.9 Kokoavat havainnot

Arvioinnin ensimmäinen osakysymys oli, onko maahanmuuttajanuorille tarjolla suomen kielen opetusta ammatillisen koulutuksen, oppisopimuksen, työkokelun ja palkkatukityön yhteydessä. Ensimmäiseen osakysymykseen voidaan vastata pääosin kyllä.

Suomen kielen koulutusta tarjotaan ja sitä on kehitetty vastaamaan tarvetta ammatillisessa koulutuksessa, oppisopimuksessa, työkokelussa ja palkkatukityön yhteydessä. Maahanmuuttajat ovat heterogeeninen ryhmä ja siksi suomen kielen koulutuksen tarvetta harkitaan aina yksilöllisesti. Kielikoulutuksen tarve riippuu henkilön lähtötasosta ja koulutuksen tavoitteista. Eri ammateissa tarvitaan erilaista suomenkielen taitoa ja annettava opetus vaihtelee tarpeesta riippuen.

Stadin ammattiopisto on kehittämässä ammatillisen koulutuksen ja suomen kielen opinnot yhdistävää koulutusta nuorille turvapaikanhakijoille. Koulutus tullaan toteuttamaan klusterissa ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen ja aikuisten perusopetuksen opintojen kanssa. Kehitteillä on myös koulutuksen järjestäminen yritysyrityksessä. Tältä osin tavoitteet on asetettu vuoden 2016 loppuun mennessä, eikä niitä vielä voi arvioida.

Kaupunginkanslian elinkeino-osasto on kehittänyt TKP-mallin (työkokelu, kielikoulutus, palkkatukityö), jonka aikana henkilö saa suomen kielen koulutusta tarjonnan mukaan. Suomen kielen koulutusryhmien tarjonta on monipuolista. Kielikoulutuksia on mahdollista aloittaa jatkuvasti, koska monet ryhmät alkavat non-stoppina. TKP-mallin kehittämisen yhteydessä on tiedostettu tarve toiminnalliselle kielikoulutukselle. Toiminnallisissa ryhmissä kieltä voi opiskella kokaten, pyöräillen tai erilaisten teemojen yhteydessä. Suomen kielen koulutuksen ja työteon yhteensovittamisessa on edelleen kehittämisen mahdollisuuksia. Kielen koulutusta tulee viedä vielä enemmän työpaikoille ja saada koko työyhteisö mukaan kielen oppisen toteuttamiseen.

Arvioinnin toinen osakysymys oli, onko avoin nuorten maahanmuuttajien koulutus vakiinnutettu. Toiseen osakysymykseen voidaan vastata myönteisesti.

Avointa nuorten maahanmuuttajien koulutusta on kehitetty usean vuoden ajan ja syksyllä 2015 aloitti ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus. Toteutus on kielitietoinen, eli kaikessa opetuksessa huomioidaan suomen kielen taidon lisääminen. Opiskelijoille on kehitetty avointa S2-kielitukea, kun opiskelija tarvitsee ohjausta tai tukea työpaikalla tai oppilaitoksessa. Kehittämistyötä tehdään jatkuvasti, mutta resurssit ovat olleet pienet, ja uusia toimin-

..

tatapoja S2-kielitetuen suhteen on vasta päästy kokeilemaan. Työpaikoille jalkautuvasta kielituesta on hyviä kokemuksia ja sitä tulee kehittää ja lisätä edelleen. Kokonaisvaltaiset ja tuetut koulutukset ovat onnistuneet etenkin opiskelijoiden sitouttamisessa. Erilaisten palveluiden yhdistäminen ja yksittäistenkin palveluiden yhdistäminen kielikoulutukseen johtaa parempiin tuloksiin kuin yksittäiset palvelut maahanmuuttajien kohdalla. Maahanmuuttajille suunnattuja palveluita tulee yhdistää kokonaisuuksiksi yksittäisten palvelujen sijaan.

Arvioinnin kolmas osakysymys oli, onko maahanmuuttajanuorten ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus valmisteilla. Kolmanteen osakysymykseen voidaan vastata myönteisesti.

Maahanmuuttajille tarkoitettua valmistavaa koulutusta on järjestetty useamman vuoden ajan, mutta syksystä 2015 alkaen se on ollut osa Valma-koulutusta (ammatilliseen perustutkintoon valmentava koulutus). Koulutus on suunniteltu huomioiden myös aikuisemmat opiskelijat, esimerkiksi ammatinvaihtajat. Valma-koulutuksista on hyviä kokemuksia, koska se on auttanut monia pääsemään kiinni ammattiopintoihin. Hyviä kokemuksia on ollut joustavat siirtymät ammatillisesta koulutuksesta valmentavaan koulutukseen, koska näin on voitu ehkäistä keskeyttämisä.

Arvioinnin neljäs osakysymys oli, onko oppisopimuskoulutusta kehitetty vastaamaan maahanmuuttajien tarpeita. Neljänteen osakysymykseen voidaan vastata myönteisesti.

Oppisopimuskoulutusta on kehitetty muun muassa tarjoamalla oppisopimuskoulutuksen ennakkojaksoja ja oppisopimuksen treenijaksoja. Oppisopimuksen ennakkojaksolla tehdyt suoritukset on opiskelijan mahdollista hyödyntää tulevissa opinnoissa. Työnantajalle ennakkojakso on mahdollisuus tutustua nuoreen työntekijään ilman mitään sitoumuksia tai kuluja. Kaksiviikkoisen treenijakson aikana nuoria valmennetaan oppisopimusopiskelijaksi tiettyyn yritykseen tai suunnitellaan muita urapolkuja.

Oppisopimuksessa on kehitetty kielen oppimisen tukiprosessia ja kuvattu kieli-aidon oppimisen toteutusmalli S2-opetukseen ja -tukeen. Koulutuspolkuja on kehitetty tukemaan opiskelua. Opintojen henkilökohtaistamisesta on hyviä kokemuksia ja opintopolut ovat lyhentyneet tämän ansiosta. Työpaikalle vie-tyä suomen kielen opetusta on kehitetty ja siitä on laadittu kirjallinen kuvaus.

Arvioinnin viides osakysymys oli, mitä vaikutuksia tehdyillä toimenpiteillä on ollut.

Ammatillisissa koulutuksissa maahanmuuttajat tarvitsevat kielikoulusta opintojen läpiviemiseksi. Maahanmuuttajat ovat heterogeeninen ryhmä, joten kielikoulutuksen tarve vaihtelee henkilöittäin hyvin paljon. S2-koulutus on onnistunut vastaamaan koulutustarpeeseen sekä parantanut opiskelijoiden opinnoissa pärjäämistä ja on ollut tältä osin vaikuttavaa. Uusista toimenpiteistä on

..

osoitettavissa positiivisia tuloksia, mutta kaikilta osin vaikutuksia ei vielä voida arvioida, koska tietyt tavoitteet on asetettu toteutettavaksi vasta vuoden 2016 aikana.

TKP-mallissa (työkokeilu, kielikoulutus, palkkatukityö) tavoite ja vaikuttavuus eli työllistyminen avoimille markkinoille tai opiskelu tutkintoon johtavassa koulutuksessa, saavutettiin 40 prosentin osalta vastaajista. Suomen kielen koulutuksen vaikutukset työkokeilun ajalta ovat olleet myönteisiä siltä osin, että koulutuksia on ollut monipuolisesti tarjolla ja niihin on oltu tyytyväisiä.

Avoimessa nuorten maahanmuuttajien koulutuksessa tavoitteena on ollut, että nuoret saavat riittävät valmiudet ja pääsevät toisen asteen tutkintotavoitteeseen koulutukseen. Ammatilliseen koulutukseen valmentavalla koulutuksella on ollut hyödyllistä vaikutuksia, koska tarjolla olevat opiskelupaikat ovat olleet täynnä ja sisäisiä siirtymiä ammatilliseen koulutukseen on tapahtunut joustavasti. Sisäisillä siirtymillä on voitu ehkäistä opintojen keskeyttämisiä. Avoin S2-koulutus on suunniteltu joustavaksi, kokonaisvaltaiseksi, tarvittaessa pitkäkestoiseksi tai toiminnalliseksi ja siksi se on toiminut hyvin.

Maahanmuuttajanuorten ammatilliseen koulutukseen valmentavan, nykyisen Valma-koulutuksen vaikutuksista ei vielä ole arviointitietoa, koska se on toiminut vasta hyvin vähän aikaa. Valma-koulutukseen kuuluvasta kielikoulutuksesta on kuitenkin saatu hyvää palautetta. Valma-koulutuksessa oppilas voi itse valita miten opiskelee suomen kieltä. Suomen kieltä opetetaan mahdollisimman monipuolisilla menetelmin ja siksi sen vaikutukset koetaan myönteisinä.

Oppisopimustyösköön järjestämät ennakkojaksot ja treenijaksot ovat olleet hyödyllisiä ja vaikuttavia nuorille, koska opinnot ovat edenneet nykyisin paremmin kuin aikaisemmin. Oppisopimuskoulutuksien kestot on lyhentyneet henkilökohtaistamisten seurauksena.

3 JOHTOPÄÄTÖKSET

Arvioinnin pääkysymys oli, toteutuuko nuorten ja nuorten aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen opetus ammatillisessa koulutuksessa, työkokeilussa ja palkkatukityössä kaupungin strategiaohjelman pohjalta tehdyn Maahanmuutto ja monimuotoisuus Helsingissä 2013–2016 –toimenpideohjelman mukaisesti. Pääkysymykseen voidaan vastata, että toteutuu pääosin. Joitakin tavoitteita on asetettu tarkasteltavaksi vasta vuoden 2016 loppuun mennessä, eikä niitä siksi voi vielä arvioida.

Suomen kielen koulutusta on viime vuosina lisätty ammatillisen koulutuksen ja työkokeilun yhteydessä. Maahanmuuttajien ammatillisessa koulutuksessa opetus on yhä enemmän kielitietoista eli kaikessa opetuksessa huomioidaan suomen kielen taidon lisääminen. Maahanmuuttajat ovat heterogeeninen ryhmä ja kielen koulutusta on siksi monipuolistettu. Toiminnallinen kielikoulutus, johon yhdistyy muu tekeminen, on ollut suosittua. Työpaikalle jalkautu-

..

vasta kielikoulutuksesta on hyviä kokemuksia ja sitä tulee edelleen lisätä. Työpaikoilla koko työyhteisö tulee ottaa mukaan kielen oppimisen toteutukseen. Joustavat, kokonaisvaltaiset koulutukset ovat johtaneet hyviin tuloksiin. Suomen kielen koulutusta tulee joustavasti yhdistää muiden palveluiden kanssa. Yksittäisten palveluiden yhdistäminen kokonaisuuksiksi esimerkiksi tarjoten yhtä aikaa ammatti- ja kielikoulutusta ovat toimineet hyvin.

Ammatillisessa koulutuksessa kehitetään parhaillaan ammatillisen koulutuksen ja suomen kielen yhdistävää koulutusta nuorille turvapaikanhakijoille. Koulutusta suunnitellaan toteutettavan klusterissa ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen ja aikuisten perusopetuksen opintojen kanssa. Tavoitteet on asetettu vuodelle 2016, eikä niitä vielä voi arvioida.

Maahanmuuttajien koulutukseen pääsyä ja opiskelua tuetaan valmistavilla opinnoilla. Valmistavat opinnot on tarkoitettu myös aikuisemmille opiskelijoille esimerkiksi alan vaihtajille. Valmistavista opinnoista on hyviä kokemuksia, koska ne ovat auttaneet nuoria pääsemään kiinni ammattiopintoihin. Valmistavien opintojen yhteydessä on kehitetty tarvittaessa joustavia siirtymiä ammatillisesta koulutuksesta valmistaviin opintoihin ja näin on ehkäisty opintojen keskeyttämisiä.

Oppisopimuksen ennakkojakson ja treenijakson eräänä tavoitteena on madallata nuoren ja työnantajan kohtaamista. Ennakkojaksojen aikana osapuolet tutustuvat toisiinsa ilman sitoumuksia tai velvoitteita. Treenijaksojen aikana nuoria valmennetaan oppisopimusopiskelijaksi tiettyyn yritykseen. Ennakko- ja treenijaksojen ansiosta yhä useampi maahanmuuttajataustainen on voinut osallistua oppisopimusmuotoiseen koulutukseen.

4 TOIMENPIDE-ESITYS JA LISÄTIEDOT

Tarkastuslautakunnan 2. jaosto hyväksyy muistion ja esittää, että aiheesta laaditaan arviointikertomuksen tekstiluonnos.

Arviointia koskevia lisätietoja antaa kaupunkitarkastaja Tarja Palomäki, puhelin 31036479.

Tarja Palomäki

JAKELU Tarkastuslautakunnan 2. jaosto

LÄHTEET

Haastattelut

Kaupunginkanslia, elinkeino-osasto, työllistämispäällikkö ja erityissuunnittelijat, 6.11.2015.

Stadin ammattiopisto, apulaisrehtorit ja opettaja, 23.11.2015.

Stadin ammattiopisto, oppisopimuskeskus, oppisopimusjohtaja ja koulutustarkastaja, 23.11.2015

Sähköpostitiedustelut

Opetusvirasto, nuoriso- ja aikuiskoulutuslinja, erityissuunnittelija 21.10.2015

Opetusvirasto, Stadin aikuisopisto, oppisopimus, projektipäällikkö

Muut lähteet

Helsingin kaupungin työllisyydenhoidon työryhmä –loppuraportti, 15.6.2015.

Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2013–2030. Helsingin kaupunki, Tietokeskus.

Kaupunginkanslia, elinkeino-osasto 27.5.2014, toimenpideohjelma Helsingin kaupungin strategian 2013–2016 toimeenpano maahanmuuttajia ja monimuotoisuutta koskevin osin.

Kaupunginkanslia, esite: Palvelut työttömien henkilöiden työmarkkinavalmiuksien parantamiseksi.

Maahanmuuttajien työllistyminen, taustatekijät, työnhaku ja työvoimapalvelut. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 6/2014.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolut Helsingissä, työryhmän raportti ja esitys toimenpiteiksi, 28.2.2014.

Maahanmuutto ja monimuotoisuus Helsingissä 2013–2016. Helsingin kaupunki

Nuorisotakuun seurantaraportti, maahanmuuttajat, 26.5.2015. Opetusvirasto, Kaupunginkanslia, Tietokeskus.

Palvelukuvaus, Helsingin kaupunki, hankintakeskus, maahanmuuttajien Suomen kielen koulutuksen hankinta, 24.10.2012

..

Oppisopimukseen valmentava Työelämätreeni, Stadin aikuisopisto, oppisopimusyksikkö, projektipäällikkö Arja Koli

Työllistämistoimikunnan kokouspöytäkirja 1/2015. (22.1.2015)

Työllisyydenhoidon vaikuttavuusmittaristo 2014, Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, elinkeino-osasto, maahanmuutto- ja työllisyyspalvelut (10.4.2015).

..

Kaupunkitarkastaja Tarja Palomäki

LIITTEET

Liite 1. Arvioinnin toteuttamissuunnitelma

Arviointiaihe		
Maahanmuuttajanuorten suomen kielen opetus perusasteen jälkeisessä ammatillisessa koulutuksessa, työkokeilussa tai palkkatukityössä		
Suunnitelman laatija Tarja Palomäki		Pvm 4.9.2015
Päätös arvioinnista Tarkastuslautakunta 6.5.2015		
Arvioinnin ohjausryhmä Tarkastuslautakunnan 2. jaosto		
Aloittamisaika 9/2015	Valmistumisaika 2/2016	Vastaava valmistelija, muut valmistelijat Tarja Palomäki
Arviointiaiheen tausta		
Maahanmuuttajien osuus Helsingin väestöstä vuonna 2014 oli 12,8 prosenttia. Maahanmuuttoperusteena on usein perhesyyt (32 %), opiskelu (27 %) tai työ (25 %). Helsingissä suurimmat kansalaisuusryhmät Suomen lisäksi vuonna 2014 olivat Viro, Venäjä, Somalia ja Kiina. Seurantatutkimukset osoittavat että kolmannes maahanmuuttajista muuttaa Suomesta pois ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Kaupungin strategiaohjelmassa 2013–2016 yksi linjauksista on ”Kansainvälinen Helsinki – Maahanmuuttajat aktiivisina kaupunkilaisina”. Strategiaohjelmassa on 9 toimenpidettä liittyen maahanmuuttajien osallisuuteen, työllisyyteen, syrjäytymisen ehkäisyyn sekä yhdenvertaiseen asemaan kantaväestön kanssa. Kaupunginhallitus kehotti 20.5.2013 silloista henkilöstökeskusta laatimaan 31.3.2014 mennessä toimenpideohjelman, jossa toimenpiteet täsmennetään ja aikataulutetaan niin, että toimenpiteiden kautta lisätään maahanmuuttajien osallisuutta ja työllisyyttä sekä pienennetään maahanmuuttajien työttömyyttä ja maahanmuuttajataustaisten nuorten syrjäytymistä. Henkilöstökeskus, sittemmin kaupunginkanslia valmisteli ohjelman (Maahanmuutto ja monimuotoisuus Helsingissä 2013–2016) yhteistyössä muiden virastojen kanssa. Kaupunginhallitus merkitsi toimenpideohjelman tiedoksi 16.6.2014. Tähän arviointiin valitaan ne toimenpideohjelman toimenpiteet, jotka liittyvät keskeisimmin nuorten perusasteen suorittaneiden maahanmuuttajien suomen kielen opetukseen ammatillisessa koulutuksessa, työkokeilussa tai palkkatukityössä. Toimenpideohjelman kohdasta Työllistyminen ja koulutus valitaan kaksi toimenpidettä: 1. Oppisopimuskoulutusta kehitetään edelleen vastaamaan maahanmuuttajien tarpeisiin muun muassa: - Toteuttamalla oppisopimuskoulutuksen ennakkojaksoja ja oppisopimuksen treenijaksoja		

..

- Kehittämällä oppisopimusopiskelijoille kielen kartoituspalveluita ja kielen oppimisen tukiprosessia koko oppisopimuksen ajalle yhteistyössä Avoimen ammatitopiston kanssa.
- 2. Helsingin kaupungin työkokeilun ja palkkatukityön jakson ajalta maahanmuuttaja saa suomen kielen koulutusta. Kehitetään edelleen suomen kielen ja työkokeilun yhdistävää mallia.

Toimenpideohjelman kohdasta Lasten ja nuorten koulutus valitaan kolme toimenpidettä.

- 3. Perustetaan nuorille ammatillisen koulutuksen ja suomen kielen opinnot yhdistävä koulutus
- 4. Vakiinnutetaan avoin nuorten maahanmuuttajien koulutus
- 5. Kaikille yhteinen, valtakunnallinen ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus on valmisteilla.

Aikuisten maahanmuuttajien kielen opetuksen osalta on huomattava, että valtion työvoimahallinto on päävastuussa työmarkkinoille hakeutuvien, työttömien maahanmuuttajien kielikoulutuksesta. Kaupunki vastaa pääasiassa muista ryhmistä, eli työllisistä ja työvoiman ulkopuolella olevista. Helsinki on kuitenkin paikannut omilla kursseillaan työvoimapolitiittisen koulutuksen riittämättömyyttä (aikuislukio ja työväenopiston suomen kielen koulutus).

Siirtymä peruskoulusta toiselle asteelle on tärkeä nivelvaihe, jota arvioinnissa painotetaan. Myrskylän tutkimusten mukaan ulkomaalaistaustaisen 15–29 -vuotiaan riski päätyä työvoiman ja opiskelun ulkopuolelle on moninkertainen verrattuna kantaväestöön.

Taloudellinen näkökulma:

Maahanmuuttajien kielen opetus ja ammatillinen koulutus on taloudellisesta näkökulmasta tärkeää, koska maahanmuuttajat muodostavat tulevaisuudessa yhä merkittävemmän osan työikäisestä väestöstä. Työllistyminen on vaikeaa, jos ei ole suomen kielen taitoa ja Suomessa osoitettua ammatillista pätevyyttä.

Aiheeseen liittyvien suositusten jälkiseuranta:

Vuoden 2012 arviointikertomuksessa esitettyjä suosituksia aiheesta ”Maahanmuuttajien työllistymistä edistävät toimenpiteet”, on seurattu syksyllä 2014. Annettuja vastauksia hyödynnetään tässä arvioinnissa.

Arviointikysymykset ja aineisto:

Arvioinnin pääkysymyksenä on, että toteutuuko nuorten ja nuorten aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen opetus maahanmuuttajien toimenpideohjelman mukaisesti?

- 1. Onko oppisopimuskoulutusta kehitetty vastaamaan maahanmuuttajien tarpeita?
- 2. Onko maahanmuuttajanuorille tarjolla suomen kielen opetusta oppisopimuksen, ammatillisen koulutuksen, työkokeilun ja palkkatukityön yhteydessä?
- 3. Onko avoin nuorten maahanmuuttajien koulutus vakiinnutettu?
- 4. Onko maahanmuuttajanuorten ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus

..

valmisteilla?

5. Mitä vaikutuksia tehdyillä toimenpiteillä on ollut?

Lähdeaineistona käytetään aiheeseen liittyvää kirjallista materiaalia. Kirjallista materiaalia kerätään internetistä sekä tarvittaessa tekemällä tietopyyntö aiheesta vastaaville tahoille (opetusvirastoon, stadin aikuisopistoon sekä kaupunginkanslian elinkeino-osastolle). Tarvittaessa haastatellaan asiantuntijoita. Asiakasnäkökulmaa tuodaan esille saatavilla olevien asiakaspalautteiden avulla (suomen kielen kurssien asiakaspalautteet).

Rajaukset

Arviointi rajataan koskemaan Helsingin kaupungin toimenpiteitä maahanmuuttajanuorten työllisyysvalmiuksien lisäämiseksi suomen kielen opetukseen panostamalla. Arvioinnissa painotetaan peruskoulun päättäneitä nuoria eli maahanmuuttajanuorten siirtymistä perusasteen jälkeiseen koulutukseen, työkokeiluun tai palkkatukityöhön.

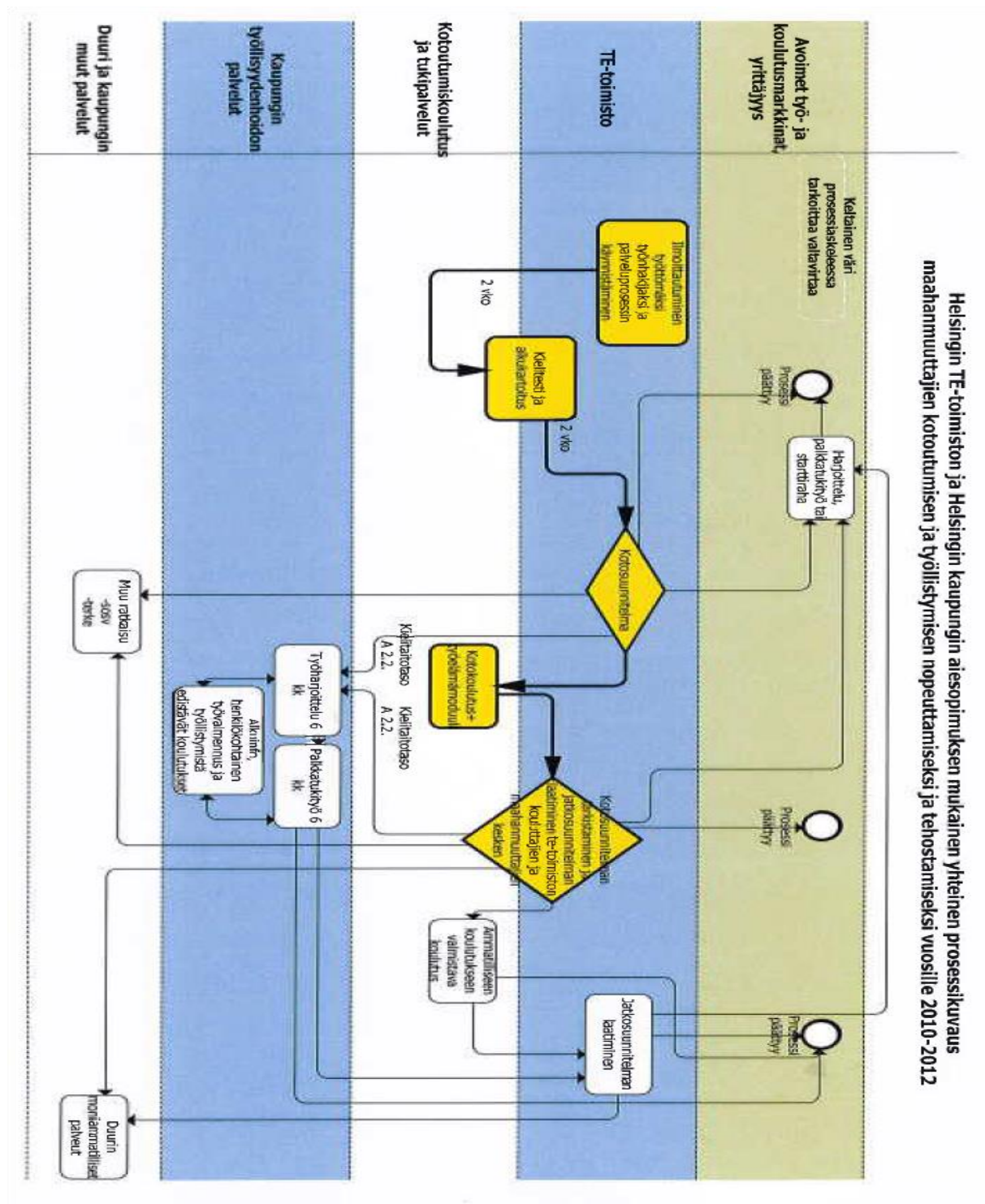
Arvioinnin kriteereinä toimivat toimenpideohjelmassa (Khs 20.5.2013) mainitut keskeisimmät tavoitteet. (Toimenpideohjelmassa on 10 toimenpidekokonaisuutta ja 33 toimenpidettä). Osa toimenpideohjelman kohdista on suunniteltu otettavaksi (jos näin päätetään) vuonna 2016 arvioinnin kohteeksi. Siksi esim. aikuisten ja lasten suomen kielen opetus erilaisissa palveluissa ja vapaa-ajantoiminnoissa on nyt rajattu pois.

Arviointi rajataan viiteen toimenpideohjelman toimenpiteeseen, jotka on mainittu edellä.

..

Liite 2.

Liite 4.

Kielikurssien tasot

Suomessa käytetään erilaisia tapoja kuvata kielikurssien tasoa. Usein käytetään Eurooppalaisen viitekehyksen (EVK) arviointiasteikkoa. Tämä asteikko sisältää seuraavat tasot:

- Tasot A1 ja A2: peruskielitaito
- Tasot B1 ja B2: itsenäisen kielenkäyttäjän kielitaito
- Tasot C1 ja C2: taitavan kielenkäyttäjän kielitaito

Nämä tasot jakautuvat vielä alatasoihin. Esimerkiksi taso A1 sisältää kurssit A1.1, A1.2 ja A1.3, ja taso A2 sisältää kurssit A2.1 ja A2.2.

..